

Enquesta a la joventut
de Catalunya 2007

Pau Miret i Gamundi
Antoni Salvadó i Nayach
Pau Serracant i Melendres
Roger Soler i Martí

Enquesta a la joventut
de Catalunya 2007

Pau Miret i Gamundi
Antoni Salvadó i Nayach
Pau Serracant i Melendres
Roger Soler i Martí

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Enquesta a la joventut de Catalunya 2007. – (Col·lecció Aportacions ; 37)

Bibliografia

ISBN 9788439379089

I. Miret, Pau II. Catalunya. Secretaria de Joventut

III. Col·lecció: Aportacions ; 37

I. Joves – Catalunya – Enquestes

316-053.7(467.1)"2007"(049.5)

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori. També es pot sol·licitar i/o consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Secretaria de Joventut.

Col·lecció Aportacions. Observatori Català de la Joventut

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Secretaria de Joventut

1a edició: desembre 2008

Tiratge: 4.000

Disseny: Unitat d'autoedició i disseny, Secretaria de Joventut

Maquetació: Eloi Andiañach Fernández

Impressió: El Tinter

D. L.: B-8178-2009

ISBN: 978-84-393-7908-9

ÍNDEX

Presentació	5
Introducció	7
1. Objectius de la recerca	11
2. Una tipologia de les trajectòries de transició entre la joventut de Catalunya.....	13
2.1. Objectius i metodologia	13
2.2. Les set agregacions resultants	15
2.3. Una mirada conjunta.....	18
2.4. Comparativa amb l'enquesta de 2002.....	19
3. Les transformacions en les trajectòries juvenils.....	21
3.1. Allargament de les trajectòries	21
3.2. Diversificació de les trajectòries	22
3.3. Reversibilitat i trencament de la linealitat de les trajectòries	24
4. El pes de l'estructura social	27
4.1. Origen social.....	27
4.2. Sexe	29
4.3. Territori de residència.....	30
4.4. Lloc de naixement.....	31
4.5. Edat.....	32
5. Les trajectòries juvenils en el model de benestar	35
5.1. El paper del mercat.....	35
5.2. El paper de la família.....	41
5.3. El paper de l'Estat.....	43

6. Les trajectòries de transició i l'oci.....	53
Conclusions	59
Bibliografia	65

PRESENTACIÓ

Em complau presentar-vos els principals resultats de l'anàlisi de l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2007. La publicació que teniu a les mans recull, principalment, les conclusions de l'anàlisi exhaustiva de l'enquesta publicada amb el número 24 de la Col·lecció Estudis de la Secretaria de Joventut. Igualment, al web de l'Observatori Català de la Joventut (www.gencat.cat/joventut/observatori) es poden consultar els Resultats bàsics, una explotació estadística de l'enquesta elaborada per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat).

Com a instrument imprescindible del coneixement de la realitat juvenil, l'elaboració periòdica de les enquestes de joventut a Catalunya és un objectiu fonamental en la tasca de l'Observatori Català de la Joventut de la Secretaria de Joventut. Aquesta és la cinquena edició d'una pràctica ja consolidada després de les del 1985, 1990, 1998 i 2002. L'enquesta del 2002 va suposar una consolidació formal amb la seva inclusió com a estadística oficial de la Generalitat de Catalunya, fet que en garanteix el rigor metodològic i l'obligatorietat de la repetició periòdica. Com a tal, és recollida en el Pla Estadístic de Catalunya 2006-2009. L'organisme responsable de dur-la a terme és el Departament d'Acció Social i Ciutadania, a través de la Secretaria de Joventut, i compta amb la col·laboració de l'Institut d'Estadística de Catalunya per tal de garantir la correcció tècnica de tot el procés d'elaboració de l'enquesta.

L'*Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2007 s'ha plantejat tenint en compte l'existència d'altres enquestes oficials: d'una banda, l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població* permetrà obtenir una radiografia exhaustiva i periòdica de la situació de la joventut; de l'altra, l'*Enquesta participació, política i joves*, de la mateixa Secretaria de Joventut, ofereix les principals tendències d'aquest àmbit més específic. Així doncs, l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* pot centrar-se en l'anàlisi dels processos d'emancipació (principalment, educació, treball i habitatge) per tal de tancar el cercle en la monitorització dels canvis en la realitat juvenil.

Espero que l'enquesta i aquesta publicació contribueixin, amb la vocació integradora que comentava, al coneixement de la realitat cada cop més diversa, complexa i dinàmica dels i les joves i el seu procés d'emancipació.

Eugeni Villalbí i Godes
Secretari de Joventut

INTRODUCCIÓ

L'Enquesta a la joventut de Catalunya 2007

Ens trobem en una època de grans transformacions que tenen lloc tant en l'àmbit econòmic i laboral com en la composició cultural de la societat, en les identitats, en les relacions internacionals, en els vincles entre ciutadans, etc. Probablement, aquests canvis afecten d'una forma més ràpida i intensa els joves que no qualsevol altre col·lectiu, ja que es troben en un moment de construcció de la pròpia posició en la societat. Això els fa especialment sensibles al canvi, alhora que fa que la seva anàlisi, des d'un punt de vista generacional, pugui ser reveladora de com les societats del futur entomaran aquestes transformacions. *L'Enquesta a la joventut de Catalunya* vol ser una aportació per comprendre com es produeixen aquests canvis sobre la joventut a Catalunya i, en especial, sobre les seves transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars

Població objecte d'estudi

L'univers de l'enquesta és la població de 15 a 34 anys resident a Catalunya. Respecte les edicions anteriors de l'enquesta es produeix un canvi important, ja que fins llavors l'univers era la població jove fins als 29 anys. Les raons d'aquest canvi es troben en les transformacions que està experimentant la població juvenil i la mateixa concepció de la joventut. L'allargament de la joventut ha estat àmpliament estudiat des de fa dècades, però en els darrers anys s'ha fet més evident amb l'endarreriment extraordinari de l'emancipació domiciliar. De fet, l'anàlisi de *L'Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2002, la qual pretenia abordar aquestes diferents transicions, va quedar truncada en no haver completat bona part dels i les joves enquestats els processos sobre els quals se'ls preguntava. Per això, en l'edició de 2007 s'ha optat per ampliar l'univers poblacional de manera que es pugui tenir una perspectiva més àmplia dels canvis que estan afectant el col·lectiu juvenil.

El qüestionari

El qüestionari de l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2007 incorpora algunes variacions respecte del de 2002. A grans trets, les variacions més importants són les següents:

- Des del punt de vista temàtic, l'enquesta de 2007 se centra definitivament en les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars dels i les joves de Catalunya. Aquesta decisió s'ha pres degut pel fet que l'Enquesta Metropolitana de Barcelona (ara anomenada Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població) s'ha passat a aplicar, a partir del 2006, al conjunt de Catalunya. Això implica que, tenint en compte l'important nombre de joves enquestats en aquesta recerca, es disposarà d'una enquesta consolidada que permetrà fer una explotació específica referent al col·lectiu juvenil. Aquesta decisió ha implicat que algunes de les preguntes sobre oci, llengua i participació que es feien a l'enquesta de 2002 –que ja va iniciar un gir en aquest sentit– s'hi hagin eliminat.
- Des del punt de vista metodològic, s'han fet dues modificacions importants. En primer lloc, s'ha fet un esforç per reformular el redactat d'algunes preguntes, tancant-ne la formulació. La segona modificació destacable afecta el mètode de recol·lecció de la informació retrospectiva (sobre el passat dels individus). D'entrada, s'ha optat per començar a recollir la informació a partir dels 15 anys, i no dels 12 anys com en l'edició anterior. Aquesta decisió s'ha pres davant l'escassa utilització feta de la informació referent al període dels 12 als 14 anys. En segon lloc, s'han fet una sèrie de canvis per augmentar la precisió de les preguntes retrospectives.

La mostra i l'error mostral

L'univers de l'enquesta està format per la població de 15 a 34 anys d'edat resident a Catalunya, que representa un total de 2.060.588 persones segons les dades del Padró continu de l'any 2007, i la grandària mostral és de 2.400 joves. El disseny mostral ha estat un mostreig bietàpic per conglomerats amb estratificació prèvia, on les unitats de primera etapa són els municipis i les unitats de segona etapa els joves a entrevistar. En la taula següent es mostra la distribució de la mostra segons els estrats

que resulten de creuar les dues variables d'estratificació, així com els errors mostrals associats segons l'àmbit territorial i el total de Catalunya.

Taula I. Distribució i errors mostrals segons les variables d'estratificació

Àmbit territorial	Grandària municipal				Total	Error
	Fins a 2.000	De 2.001 a 10.000	De 10.001 a 50.000	Més de 50.000		
Alt Pirineu i Aran/ Àmbit de Ponent	90	110	54	125	379	5,0
Àmbit Metropolità	4	40	132	426	602	4,0
Camp de Tarragona	36	66	110	168	380	5,0
Comarques Centrals	42	147	134	56	379	5,0
Comarques Gironines	42	110	174	55	381	5,0
Terres de l'Ebre	36	115	128	0	279	5,8
Total	172	363	430	775	2.400	2,9

Error al 95% i $p=q$

El treball de camp i l'anàlisi dels resultats

El treball de camp es va dur a terme entre el 5 de desembre de 2006 i el 17 de març de 2007 i va anar a càrrec de l'empresa ICC Consultors Culturals. Es va comptar amb un equip de 34 persones amb experiència prèvia en les tasques requerides per a l'execució correcta del projecte.

Un cop superada aquesta fase, el fitxer va ser entregat a l'Idescat, que va dur a terme una depuració del fitxer de microdades i una primera anàlisi de possibles biaixos que poguessin existir en funció de certes variables clau. Va ser el mateix Idescat l'encarregat de calcular i aplicar els factors de ponderació.

A partir d'aquí, l'Idescat va executar el Pla d'explotació consensuat amb l'Observatori Català de la Joventut per tal de generar els Resultats Bàsics de l'enquesta, tal com queda establert al Pla Estadístic de Catalunya 2006-2009. El document on es troben recollits aquests resultats es pot consultar al lloc web de l'Observatori Català de la Joventut (<http://www.gencat.cat/joventut/observatori>).

Paral·lelament, l'Idescat va entregar a l'Observatori Català de la Joventut la matriu depurada i amb els factors de ponderació, per tal que es pogués iniciar l'estudi sociològic de l'enquesta, les principals conclusions del qual teniu a les vostres mans.

I. OBJECTIUS DE LA RECERCA

L'*Enquesta a la joventut de Catalunya*, en tant que estadística oficial de la Generalitat, pretén oferir, de manera periòdica, un estat de la qüestió de les condicions de vida del col·lectiu juvenil, fent un èmfasi especial en els aspectes vinculats a les transicions que ocorren durant la joventut: educació, treball, habitatge i família.

Des de l'edició de 2002, aquesta anàlisi de les transicions juvenils s'ha volgut elaborar des d'una doble perspectiva: l'estàtica, a partir de les preguntes que configuren la majoria de qüestionari; i la dinàmica, a partir de les preguntes retrospectives, que permeten obtenir un estudi detallat de les trajectòries dels individus en el seu pas per la joventut. Aquesta doble perspectiva permet analitzar com es traslladen els grans canvis socials a la realitat de les persones joves i a les seves transicions. Concretament, a l'hora d'afrontar l'explotació de l'enquesta ens ha interessat donar resposta als següents debats sobre la joventut i les seves transformacions:

- **Trajectòries vitals: allargament, diversificació, reversibilitat i vulnerabilització.** L'anàlisi de les dades de l'enquesta de 2007 ha de permetre constatar fins a quin punt l'etapa de la joventut a Catalunya es caracteritza per aquests processos detectats al conjunt d'Europa. Fins a quin punt s'ha allargat la joventut? La diversificació de les trajectòries és la nota dominant o és una tendència creixent però minoritària? Es produeix una major reversibilitat en les situacions vitals? Els canvis detectats estan marcats per una creixent vulnerabilitat de la posició de les persones joves?
- **La dimensió social, i de classe, de les trajectòries individuals.** Tot i que les persones tendeixen a percebre les seves trajectòries vitals a partir de la seva individualitat, el cert és que les trajectòries personals són trajectòries socials, en tant que condicionades fortament per l'entorn social i, en bona part, per l'origen de classe. En la investigació present volem observar amb quina força l'origen social de les persones joves condiona el seu ventall d'oportunitats, molt especialment en relació amb les transicions educatives, laborals, domiciliàries i familiars.
- **La vinculació entre les esferes material i cultural.** El concepte de "presentisme" ha estat utilitzat per descriure les actituds vitals de les persones en un context de creixent vulnerabilitat en què

el control –i la planificació consegüent– de la pròpia vida apareix com un objectiu de difícil concreció, de manera que els individus tendeixen a viure al dia en major mesura que en el passat. En els darrers anys han aparegut una gran quantitat d'estudis que ens parlen de les transformacions que està experimentant la joventut en l'esfera material –adveniment de la societat postindustrial- i en la cultural –importància creixent de l'oci, i subsegüent increment dels indicadors de pràctiques de risc-. No obstant això, la majoria d'investigacions sobre la condició juvenil s'emmarquen en l'estudi d'una d'aquestes dues esferes, sovint utilitzant els instruments metodològics propis de les disciplines que amb més freqüència s'atansen al seu estudi. En aquesta recerca, hem volgut utilitzar l'instrument quantitatiu del que disposem per atansar-nos a les possibles influències entre aquestes dues esferes.

- **L'impacte del global sobre allò juvenil.** Un altre vincle difícil d'establir és el lligam entre les transformacions socioeconòmiques globals i les condicions de vida i transicions a la vida adulta de les persones joves. No obstant la dificultat per fer una demostració empírica del fenomen, esperem observar prou coincidències entre les dades referents al col·lectiu juvenil que ens proporciona l'enquesta i els aspectes teòrics ja consolidats amb relació a les transformacions socioeconòmiques i les característiques de l'Estat del benestar a Catalunya. En aquest sentit, s'espera que les principals conclusions de l'estudi pel que fa a les principals característiques de les trajectòries juvenils encaixin amb les tendències socials imperants.

2. UNA TIPOLOGIA DE LES TRAJECTÒRIES DE TRANSICIÓ ENTRE LA JOVENTUT DE CATALUNYA

2.1. Objectius i metodologia

Habitualment les transicions juvenils s'han estudiat a través de les diferents dimensions que constitueixen aquests processos, com són les transicions educatives, laborals, residencials i familiars. L'informe complet de l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2007, que és el punt de partida del text que teniu a les mans, s'ha fet també des d'aquesta perspectiva que permet obtenir informació rellevant i aprofundida sobre les qüestions analitzades. No obstant això, la vida de les persones no està conformada per compartiments estancs, de manera que és necessari completar aquesta perspectiva amb una visió general del col·lectiu juvenil. El nostre objectiu és construir una tipologia integrada de les transicions juvenils que permeti identificar els diferents tipus de trajectòries vitals que protagonitzen els i les joves de Catalunya.

Per estudiar les trajectòries ens interessa analitzar aquelles persones que fa un nombre elevat d'anys que "transiten" per la joventut. Per això, per fer la tipologia de les trajectòries ens centrem en la població formada pels i les joves de 30 a 34 anys de la mostra. De fet, la decisió d'ampliar dels 29 fins als 34 anys la franja d'edat estudiada en aquesta enquesta respecte a la del 2002 està fonamentada, en bona part, en la necessitat de disposar d'un període més perllongat d'observació de les trajectòries dels i les joves. L'ampliació de la franja d'edat i la selecció del grup quinquennal de més edat no implica, però, voler centrar-se en el col·lectiu que ja hagi "completat" les seves transicions: en primer lloc, perquè les transicions no són "normatives" (la culminació de la transició familiar, per exemple, no té per què ser tenir fills) i perquè un dels objectius d'aquesta investigació és veure fins a quin punt s'han alterat processos que fins al moment es caracteritzaven per partir d'una determinada situació inicial (com estar fora del mercat de treball) i finalitzar en una altra situació (com estar ocupat amb un contracte indefinit). En segon lloc, perquè tot i l'ampliació de la franja d'edat, un nombre important de joves de 30 a 34 anys encara es troba en situacions vitals que en el passat eren pròpies d'edats més primerenques. En aquest sentit, el fet de conèixer les diferents tipologies de trajectòria d'aquest col·lectiu no sols ha de permetre observar què han fet aquests individus al llarg de la seva joventut i com ho han fet sinó també la manera com aquests camins han conformat la seva posició actual.

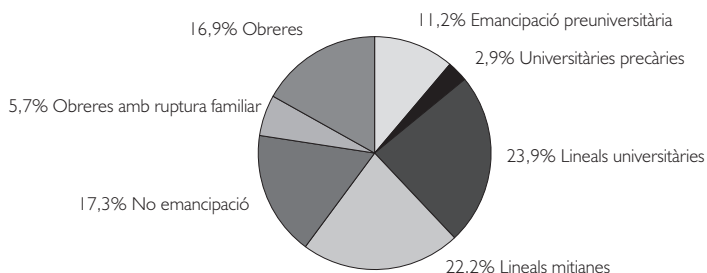
La tècnica emprada per construir la tipologia de trajectòries ha estat l'anàlisi de conglomerats o clústers. Aquesta tècnica d'estadística multivariable descriptiva permet dividir un conjunt d'individus, en el nostre cas els joves de la mostra de 30 a 34 anys, en diversos grups, de tal manera que les característiques en un mateix grup siguin el més similars possible entre si (cohesió interna del grup) i el més diferents possible respecte els altres grups (aïllament extern del grup). Per fer-ho cal seleccionar les variables a partir de les quals es creen aquests grups. Per a la nostra anàlisi s'han agafat diferents variables representatives de les quatre transicions considerades al llarg de l'estudi, prioritzant aquelles que permeten copsar el caràcter dinàmic de les trajectòries. Les quinze variables seleccionades i les seves corresponents categories es poden veure a continuació.

Variable	Categories
Transició educativa	
Nivell d'instrucció finalitzat.	Obligatori o inferiors, secundaris postobligatoris, universitaris.
Modalitat de centre educatiu al llarg de la trajectòria educativa.	Públic o majoritàriament públic, mixt, privat o concertat o majoritàriament privat o concertat.
Valoració dels estudis.	Molt positiva, més positiva que negativa, més negativa que positiva, molt negativa.
Transició laboral	
Edat en què l'ocupació esdevé l'activitat principal.	15-18, 19-22, 23-25, 26-29.
Proporció d'anys ocupat dels 15 als 29 anys.	<25%, 25-50%, 51-75%, >75%.
Proporció d'anys en situació d'inestabilitat contractual sobre el total d'anys ocupat dels 15 als 29 anys.	Mai inestable, <25%, 25-75%, >75%.
Haver estat en situació d'atur.	Alguna vegada, mai.
Trajectòria professional.	Sempre categories altes, mobilitat ascendent, sempre categories baixes o mobilitat descendent.
Dificultats per arribar a fi de mes.	Mai, de tant en tant, sovint, sempre.
Transició domiciliar	
Edat d'emancipació.	15-24 anys, 25-29 anys, no emancipat abans dels 30 anys.
Estat de l'habitatge.	Bon estat, alguna deficiència, mal estat o ruïnós.
Règim de tinença de l'habitatge.	Compra, lloguer, cedit o heretat, no emancipat.
Transició familiar	
Vida en parella.	No viu ni ha viscut en parella, no viu en parella però hi ha viscut, viu en parella.
Paternitat.	Ha tingut fills abans dels 30 anys, després dels 30 anys, no té fills.
Estat civil.	Solter/a, casat/da, separat/da o divorciat/da, vidu/a.

2.2. Les set agregacions resultants

L'anàlisi efectuada ha permès construir una tipologia integrada de les diferents maneres de 'transitar' per la joventut avui a Catalunya, la qual es compon per set tipus de trajectòries. El gràfic 1 mostra la proporció de joves en cadascun dels set tipus de trajectòria identificats¹. Cal recordar que la següent tipologia se centra únicament en les quatre transicions considerades i no aporta informació directa sobre els estils de vida del col·lectiu analitzat.

Gràfic 1. Tipologia de trajectòries de transició a la vida adulta entre la població de 30 a 34 anys. Catalunya, 2007

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya 2007, Secretaria de Joventut.

I. Trajectòries d'emancipació preuniversitària i ocupació tardana (11,2%). L'11,2% de joves que han seguit aquesta trajectòria combinen una transició domiciliar precoç amb un cert endarreriment de la resta de transicions: una part important d'aquests joves va marxar de casa d'hora (15-24 anys) per tal de cursar estudis universitaris, circumstància compatible amb el fet que siguin els joves que han tingut l'ocupació com a activitat principal a una edat més avançada (26-29 anys). Aquesta darrera característica és comuna a la pràctica totalitat d'aquests joves i és el tret que els distingeix dels altres grups. Tot i aquesta tardana incorporació plena al món laboral, la seva curta trajectòria professional es caracteritza pel desenvolupament

¹ Per veure els resultats complets de l'anàlisi es pot consultar els annexos de l'informe complet de l'enquesta disponibles al web: www.gencat.cat/joventut/observatori

de feines qualificades i per l'estabilitat contractual, tot i que és un grup que s'ha trobat en situacions d'atur amb el doble de freqüència que la mitjana. Tot i la seva emancipació precoç, la majoria dels membres d'aquest grup són solters i no tenen fills, i el lloguer de l'habitatge és superior a l'habitual. La proporció dels qui no viuen en parella, malgrat ser minoritària, és més alta que la mitjana dels joves. És un grup que no té cap o poques dificultats per arribar a finals de mes.

II. Trajectòries universitàries precàries (2,9%). Aquesta trajectòria minoritària agrupa els joves amb titulacions universitàries que han tingut una trajectòria laboral marcada per la temporalitat i/o l'atur i per la realització d'ocupacions poc qualificades (són joves sobrequalificats). Com la majoria d'universitaris, van començar a treballar plenament als 23-25 anys i, per tant, han tingut una trajectòria laboral poc extensa, però marcada per la precarietat. S'han emancipat principalment entre els 25 i els 29 anys, però a diferència de la resta de grups viuen de lloguer en habitatges que tenen alguna deficiència. És un col·lectiu amb dificultats econòmiques, ja que la pràctica totalitat declara tenir sovint o sempre dificultats per arribar a finals de mes. La seva valoració dels estudis és positiva (tot i que no tant com la del grup anterior) i han tingut una trajectòria educativa que ha combinat l'escolarització pública i la privada/concertada.

III. Trajectòries lineals universitàries (23,8%). La trajectòria dels joves agrupats en aquest tipus es caracteritza per la progressivitat. Així, la majoria dels seus membres han completat estudis universitaris, a continuació s'han incorporat de manera plena al món del treball (23-25 anys) i posteriorment s'han emancipat (25-29 anys) per anar a viure en parella en un habitatge de compra. A diferència dels membres del grup anterior, d'entre aquests joves els no emancipats són més que els emancipats abans dels 25 anys. La trajectòria professional d'aquests joves està marcada per l'estabilitat i la realització de tasques qualificades en una proporció força per sobre de la mitjana; igualment, declaren més que la majoria de joves no passar mai per dificultats per arribar a finals de mes. La seva trajectòria educativa s'ha desenvolupat en centres privats o concertats en una proporció superior a la mitjana (tot i que la majoria ha estudiat en centres públics) i gairebé la totalitat del grup fa una valoració positiva o molt positiva dels estudis.

IV. Trajectòries lineals mitjanes (22,2%). Els joves que conformen aquest grup han tingut una trajectòria semblant a la del grup anterior (en el sentit d'una linealitat marcada per l'estabilitat) però, a causa de la menor durada dels seus estudis, han fet els passos successius en edats

més primerenques: són individus que han realitzat majoritàriament estudis secundaris postobligatoris, a continuació han començat a treballar com a activitat principal (19-22 anys) en ocupacions de categoria alta o baixa, s'han emancipat (25-29 anys), viuen en parella –principalment casats– en un habitatge de compra i, tot i que la majoria no tenen fills, en tenen més que la mitjana. A l'igual que els grups anteriors, la majoria d'aquests joves valoren els estudis de manera molt positiva. La proporció de joves d'aquesta agrupació que declara no tenir mai dificultats a final de mes és lleugerament superior a la mitjana.

V. Trajectòries de no-emancipació (17,3%). El tret comú als membres d'aquest grup és el fet de no haver-se emancipat abans dels trenta anys i, relacionat amb això, de no viure ni haver viscut mai en parella. La totalitat dels i les joves que el conformen són solters i no tenen fills. Aquest endarreriment de l'emancipació domiciliar i la formació d'una llar pròpia no és fruit d'una dilatada etapa educativa i una tardana incorporació laboral plena, ja que prop de la meitat d'aquests joves tenen com a màxim els estudis obligatoris, s'han incorporat al mercat laboral entre els 19 i els 22 anys o abans i han experimentat poc d'atur. Certament, han tingut trajectòries laborals de temporalitat i treballen en categories professionals baixes en una mesura lleugerament superior a la mitjana, però principalment es tracta d'una agrupació bastant heterogènia pel que fa a les transicions educatives i laborals en què l'element cabdal és la no-emancipació.

VI. Trajectòries obreres amb ruptura familiar (5,7%). En aquest grup hi tenen un pes dominant els i les joves que han deixat d'hora els estudis (que s'han dut a terme a la xarxa pública) per començar a treballar, tot i que en una proporció menor que en el tipus següent. Són joves principalment ocupats en categories professionals baixes i que, a diferència del grup anterior, han patit més atur que la mitjana dels joves però no pas més temporalitat. El que caracteritza aquest grup de joves és la seva trajectòria domiciliar i familiar: es van emancipar molt d'hora (gairebé la totalitat ho va fer abans dels 25 anys) per anar a viure en parella i prop de la meitat també van tenir el primer fill abans dels trenta anys, però en més de la meitat dels casos es va produir una ruptura de la parella. No obstant aquesta separació o divorci, els components d'aquest grup tenen menys dificultats per arribar a final de mes que els del grup precedent.

VII. Trajectòries obreres (16,9%). Els joves que han seguit aquest tipus de trajectòria han deixat d'estudiar d'hora (tres quartes parts tenen estudis obligatoris o inferiors, realitzats majoritàriament a la xarxa pública) per

començar a treballar, de manera que són el grup que més anys ha treballat des dels 15 fins als 29 anys. S'han emancipat abans que la majoria dels i les joves, viuen en un habitatge de compra amb la seva parella i bona part d'ells ha tingut el primer fill abans dels trenta anys. Igualment, en part a causa de la seva trajectòria professional (majoritàriament s'han mantingut en categories professionals baixes o han experimentat mobilitat descendent), és un col·lectiu en què gairebé la meitat dels seus membres declara tenir sempre dificultats per arribar a final de mes. No obstant això, han experimentat menys atur que la mitjana dels joves i una mica més de temporalitat.

2.3. Una mirada conjunta

El mapa resultant ofereix, en definitiva, una tipologia dels diferents models de trajectòria de transició a la vida adulta en què les agrupacions estan marcades per determinades circumstàncies produïdes al llarg de la joventut. El conjunt de variables que s'han inclòs en l'anàlisi de clúster s'han agrupat de manera bastant homogènia. Tanmateix, sembla que les variables relacionades amb la transició educativa i laboral² –i específicament les variables de nivell d'estudis i edat a la primera ocupació en tant que activitat principal– juguen un paper més important en la definició dels grups. Això ens indica que les trajectòries juvenils, malgrat tot, encara segueixen alguns patrons de linealitat. Si les transicions educatives i laborals, sobretot pel que fa a la incorporació al mercat, són les millors discriminadores de les trajectòries és que, d'alguna manera, les transicions domiciliars i familiars s'estructuren, tot i que de manera diversa, a través de les primeres.

És per això que a l'hora de buscar quin tipus de vinculacions hi ha entre les tipologies és útil començar utilitzant les variables de nivell educatiu i d'entrada al mercat laboral. En aquest sentit, les tres primeres agrupacions de trajectòries veiem que corresponen majoritàriament a joves universitaris i que, en canvi, se separen en relació amb la vida laboral: d'inici tardà en les trajectòries d'emancipació preuniversitària, d'èxit en els joves que han seguit les trajectòries lineals i marcada per la precarietat en el grup més reduït, el de trajectòries universitàries precàries. En paral·lel, les pautes domiciliars i familiars també mostren diferències entre aquests tres grups, essent els qui protagonitzen la trajectòria lineal els qui segueixen la pauta més "tradicional".

2 Aquestes variables són als primers llocs en els resultats de l'anàlisi de conglomerats, fet que ens indica la seva rellevància a l'hora de separar els grups.

Les trajectòries d'aquest darrer grup –lineals universitàries– mostren un clar paral·lelisme amb les trajectòries lineals mitjanes, i es distingeixen les unes de les altres per la durada dels estudis (secundaris postobligatoris, principalment, entre els darrers). Aquest fet –la finalització dels estudis i l'entrada al mercat laboral– accelera el ritme de la resta de transicions però no en modifica substancialment l'ordre ni els resultats (més enllà d'una posició potser no tan bona en el mercat laboral).

D'altra banda, entre els i les joves amb etapes formatives curtes (trajectòries obreres i obreres amb ruptura familiar) la resta de transicions es donen de manera més accelerada i la seva posició en el mercat laboral és menys avantatjosa. La principal diferència entre aquests dos grups rau en la transició familiar; en tant que els segons van marxar de casa, van iniciar la vida en parella i van tenir fills abans, però bona part dels seus membres han patit ruptures familiars.

Justament les trajectòries obreres amb ruptura familiar i les de no-emancipació són els dos tipus en les quals les variables de transicions domiciliars i familiars han passat per davant de les educatives i laborals. Els primers, com hem vist, caracteritzats per una emancipació i formació familiar primerenca que sovint s'ha vist trencada. I els segons es caracteritzen sobretot perquè la majoria viu a casa dels pares més enllà dels 30 anys. És per això que és en aquest grup on es produeix més heterogeneïtat pel que fa a les transicions educatives i laborals (les diverses situacions possibles hi tenen un pes relativament homogeni).

2.4. Comparativa amb l'enquesta de 2002

La comparativa amb la tipologia resultant de l'anàlisi confeccionada per Casal *et al.* (2004) presenta importants dificultats metodològiques: a l'enquesta de 2002 s'analitzen les trajectòries dels 15 als 26 anys de la població de 26 a 29 anys, mentre que en l'enquesta present les trajectòries s'analitzen fins als 29 anys i el col·lectiu estudiat és el de 30 a 34 anys. A més a més, el procés d'elaboració de la tipologia és diferent: en l'explotació de les dades de 2002 es va construir teòricament la tipologia i a continuació es va quantificar; per contra, l'anàlisi de les dades de 2007 s'ha fet a partir d'una anàlisi de conglomerats, per la realització de la qual s'han tingut en compte més variables.

No obstant això, i de manera molt aproximativa, es poden intuir algunes correspondències: així, el tipus de trajectòria que Casal (2001) anomena "d'aproximació successiva" (joves universitaris amb incorporació laboral i emancipació domiciliar tardana) s'assembla al que aquí hem anomenat trajectòries d'emancipació preuniversitària, tot i que una part important d'aquests joves (a diferència dels de la tipologia de Casal) s'han emancipat abans que la resta de joves universitaris. Aquest grup constituïria el 20% dels joves de 26 a 29 anys de 2002³ i l'11% dels joves de 30 a 34 de 2007. Igualment, les trajectòries que el 2002 són etiquetades com a trajectòries "d'èxit precoç" (12% dels joves de la mostra) recorden les trajectòries universitàries lineals de 2007 (24%): individus amb trajectòries lineals a partir d'una etapa educativa prolongada. Destaca la inversió de la quantificació d'un i altre grup d'una enquesta a l'altra: així, el 2007 els universitaris que han protagonitzat una trajectòria lineal clàssica dupliquen els qui han fet una trajectòria amb l'ordre tradicional alterat. D'altra banda, les trajectòries "en precarietat" de 2002 (38%), marcades per una trajectòria laboral de baixa qualificació i una transició domiciliar tardana o no assolida poden assimilar-se, en part, a les trajectòries universitàries precàries (3%) i a les trajectòries de no-emancipació (17%). Igualment, les trajectòries "obreres" de 2002 (30%) recorden les anomenades de la mateixa manera el 2007 (17%) i les trajectòries obreres amb ruptura familiar (6%), en tant que es tracta de joves amb categories professionals baixes que han protagonitzat una emancipació domiciliar primerenca. La novetat de l'anàlisi de 2007 és l'emergència d'un tipus intermedi, les trajectòries lineals mitjanes, format per joves que han seguit camins lineals a partir de l'assoliment d'una titulació acadèmica de secundària postobligatòria, que els ha permès ubicar-se en una posició intermèdia en el mercat de treball. El pes d'aquest grup (17%) altera els pesos de la resta de grups i incrementa les diferències entre l'anàlisi de 2002 i el de 2007.

3 Vegeu Casal *et al.* (2004), pàgina 189. De les dues opcions que els autors ofereixen per quantificar les seves tipologies (l'una feta únicament amb els joves que han experimentat mobilitat laboral i l'altra amb el conjunt de joves de 26 a 29 anys), s'ha optat per utilitzar les dades dels primers pel fet de ser un grup més semblant a l'estudiat el 2007, en què la presència d'estudiants és més baixa i en què les trajectòries laborals són més extenses.

3. LES TRANSFORMACIONS EN LES TRAJECTÒRIES JUVENILS

Un dels objectius principals de l'enquesta és l'estudi de les transformacions en les trajectòries dels i les joves. La literatura destaca que actualment produeixen tres processos bàsics: l'allargament, la diversificació i la reversibilitat i trencament de la linealitat de les trajectòries juvenils. A continuació s'analitzen aquests tres processos a partir de la tipologia final de trajectòries juvenils tot just presentada.

3.1. Allargament de les trajectòries

Al llarg del segle XX el període vital de la joventut s'ha tendit a allargar, especialment per l'extrem superior. Existeix una àmplia evidència estadística sobre l'endarreriment dels processos característics de la joventut i sobre l'especial incidència d'aquest endarreriment en els països amb un règim del benestar familiarista, com el nostre. El debat, en tot cas, es produeix entre aquelles aproximacions que expliquen l'endarreriment sobretot a partir de l'allargament dels estudis i les dificultats d'inserció sociolaboral (precarietat, atur, increment dels preus de l'habitatge, etc.) i els qui prioritzen els canvis culturals i identitaris vinculats a la postmodernitat, en què la joventut ja no seria vista com una etapa de transició sinó com un moment de màxima potencialitat que els individus voldrien perllongar el màxim.

La comparativa dels diferents ritmes transicionals de les set agrupacions de joves exposades més amunt mostra una divisió entre aquells qui completen abans el cicle de la joventut o ho fan després. D'una banda, entre els i les joves que –utilitzant la terminologia de J. Casal– realitzen una **transició precoç** es troben els qui segueixen les trajectòries *lineals i universitàries mitjanes, obreres amb ruptura familiar i obreres*. Dins d'aquest gran grup, les *trajectòries lineals universitàries* es diferencien de la resta perquè la seva etapa formativa és més llarga. No obstant això, són joves que, un cop acabats els estudis, troben la primera ocupació majoritàriament en el període següent i a continuació marxen de casa (25-29 anys) per viure en parella, sense que es produeixin gaires dilacions en el procés. Entre els joves que segueixen les *trajectòries lineals mitjanes* el procés és semblant però es produeix a edats més primerenques, fet que s'explica per la menor durada dels estudis secundaris majoritaris entre els components d'aquest grup. Finalment, en les *trajectòries obreres i obreres amb ruptura familiar* hi trobem els individus que abans finalitzen o abandonen els estudis,

comencen a treballar i marxen de casa per formar una família i tenir fills. Aquestes quatre trajectòries aglutinen el 68,6% dels i les joves tot i que la durada de les trajectòries varia força en cada grup, el cert és que no es produeixen esdeveniments que aturin o endarrereixin els camins escollits pels i les joves.

D'altra banda, tant les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* com les *de no-emancipació* mostren un clar endarreriment de les seves transicions si es comparen amb els altres grups. Així, en les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* la primera ocupació (en tant que activitat principal) no es produeix fins després dels 25 anys, fet, però, que no evita que quatre de cada deu membres d'aquest grup s'emancipin abans d'aquesta edat. No obstant aquest darrer indicador, tant la vida en parella com el fet de tenir el primer fill s'endarrereixen. Entre els i les joves que han seguit les *trajectòries de no-emancipació*, tot i que els estudis acaben abans i l'ocupació comença més d'hora, i malgrat no ser un grup amb especials dificultats per arribar a final de mes, l'emancipació domiciliar no s'ha produït, ni la consegüent formació d'una família pròpia. Els i les joves que formen part d'aquests dos tipus són el 28,5% de la població juvenil de 30 a 34 anys.

Finalment, les *trajectòries universitàries precàries* es caracteritzen per una barreja de celeritat i lentitud en els ritmes transicionals, tot i que aglutina únicament el 2,9% dels i les joves. Així doncs, si l'anàlisi se centrés únicament en la comparativa entre la joventut catalana actual, caldria concloure que les transicions accelerades són les dominants. No obstant això, les anàlisis temàtiques de cadascuna de les transicions educatives, laborals, domiciliars i familiars realitzades pels actors i exposades en l'informe general permeten copsar de manera més clara els processos d'allargament de les trajectòries juvenils en les diferents transicions, especialment quan es fa la comparativa amb les dades de 2002.

3.2. Diversificació de les trajectòries

En aquest punt, la literatura acadèmica apunta a una pluralització dels camins seguits pels i les joves en la seva transició cap a l'adulesa. Probablement caldria explicar la diversificació no tant com un fenomen d'aparició de noves trajectòries sinó com l'increment proporcional de trajectòries fins ara minoritàries. Així, per exemple, la trajectòria que J. Casal (2001) anomena d'"aproximació successiva" (escolarització prolongada fins a edats avançades, temptatives diverses d'inserció laboral en feines altament quali-

ficades i assoliment final de l'estabilització) possiblement en el passat estava reservada a estrats socials elevats, mentre que actualment la nova classe mitjana es pot permetre donar suport a aquest tipus de trajectòries vitals. En tot cas, la diversificació de les opcions vitals està lligada al següent punt a tractar: la reversibilitat i el trencament de la linealitat de les trajectòries. La majoria d'opcions emergents serien fruit de l'increment d'aquests processos, els quals –com passa amb l'allargament de la joventut– es poden atribuir tant al nou context socioeconòmic (caracteritzat per una important segmentació del mercat de treball en què l'estabilitat del model fordista s'estaria difuminant) com als nous valors imperants (en què la flexibilitat i la reflexivitat serien pautes emergents).

L'anàlisi conjunta de les diferents transicions exposada prèviament en aquest capítol mostra una tipologia formada per set agrupacions ben definides que dibuixen un dels possibles mapes de la joventut a Catalunya. Certament, un dels tipus (*trajectòries de no-emancipació*) agrupa únicament el 2,9% de la població juvenil i un altre (*trajectòries obreres amb ruptura familiar*) el 5,7%; els altres cinc tipus restants agrupen cadascun més del 10% dels i les joves, però cap arriba a agrupar el 25% de la població considerada. Sembla clar, doncs, que existeixen múltiples maneres de transitar a la "vida adulta" i que no hi ha un tipus dominant de transició.

La tipologia també mostra com un element clau en la separació dels camins dels i les joves és l'**educació**: el nivell d'instrucció finalment assolit no sols marca la posició laboral del jove, sinó que també, lògicament, està relacionat amb el calendari de les transicions posteriors: inserció laboral, emancipació domiciliar i formació d'una família. Una qüestió més difícil d'aclarir és si la multiplicitat de trajectòries de transició actual és una característica del present que contrasta amb el passat –com sosté la teoria– o si aquesta diversitat de camins possibles –independentment de les variacions que s'hagin pogut produir en el tipus de trajectòries i en la seva distribució– també era pròpia d'altres èpoques. En aquest sentit, Furlong *et al.* (2006) qüestionen la tesi de la pluralització de les trajectòries juvenils i atribueixen l'emergència d'aquest plantejament a una atenció més gran sobre aquestes qüestions per part de la comunitat acadèmica i a una millora dels registres estadístics per la mesura de la mobilitat de la població.

Certament, dels perfils detectats en la present recerca, alguns poden semblar característics dels nostres temps: seria el cas dels joves que han seguit les *trajectòries obreres amb ruptura familiar* o les *d'emancipació preuniversitària i ocupació tardana*; no obstant això, les *trajectòries obreres*,

que es corresponen parcialment amb el que Casal (2001) identifica com a trajectòries “en precarietat” difícilment –tot i les connotacions modernes de l’etiqueta “precari”– es poden considerar emergents, especialment en un país com el nostre, en què les complicacions d’una economia en vies de desenvolupament típiques dels anys seixanta i setanta van ser substituïdes, als vuitanta i noranta, per l’atur massiu i la temporalitat. Igualment, les trajectòries “desestructurades” (*op. cit.*) semblen més pròpies d’èpoques predemocràtiques o de la realitat actual que no pas dels anys noranta. En aquest sentit, no és descartable que en el passat existissin d’altres maneres de transitar ajustades a les possibilitats del moment que conformessin un mapa igualment divers de les transicions juvenils.

3.3. Reversibilitat i trencament de la linealitat de les trajectòries

L’allargament i diversificació de les trajectòries de transició a la vida adulta sovint és fruit d’un increment de la reversibilitat de les trajectòries i del trencament de la linealitat. Abandonar els estudis per tornar-los a emprendre, o marxar de casa els pares però retornar-hi en trencar amb la parella, ser acomiadat tot i tenir un contracte indefinit, etc., serien exemples de trajectòries en què l’arribada a un determinat estadi no impedeix el retorn a l’estadi anterior. Tot i que sempre s’han pogut donar casos de situacions com les descrites, existeix un cert consens sobre el fet que en el context actual la proporció de joves que han passat per aquestes circumstàncies ha augmentat. Igualment, les alternatives a l’ordre tradicional en la successió d’esdeveniments en la transició a la vida adulta (estudiar, treballar, casar-se i tenir fills) s’estarien produint en proporcions superiors al passat.

Les pautes tradicionalment lineals de transició a la vida adulta es mantenen amb claredat en tres dels set tipus construïts: així en les *trajectòries lineals universitàries*, en les *trajectòries lineals mitjanes* i en les *trajectòries obreres* es manté la pauta d’estudiar, trobar feina, marxar de casa i tenir fills. Entre els primers, majoritàriament universitaris, la primera ocupació principal es dona als 23-25 anys –en acabar els estudis–, l’emancipació es produeix majoritàriament entre els 25 i els 29 anys i la paternitat passats els 30; en els altres dos grups els segons, els processos mantenen aquest ordre però s’avancen en el temps cada cop més. Aquests joves agrupen el 63% de la població de 30 a 34 anys, per la qual cosa es pot afirmar que la linealitat continua essent la pauta majoritària en la transició de les persones joves a la vida adulta.

D'altra banda, trobem aquells tipus de trajectòries en què els processos se succeeixen segons l'ordre tradicional –estudiar, treballar, formar una llar– però en què la integració laboral no s'assoleix, fet que comporta diverses conseqüències. És el cas dels joves que han seguit *trajectòries universitàries precàries*, que tot i viure en parella no tenen fills; i el cas dels joves amb *trajectòries de no-emancipació*, que com que tenen una emancipació tardana o no assolida no viuen en parella ni tenen fills. Aquests dos casos, que agrupen el 20,2% dels joves, es caracteritzen per una linealitat estroncada.

Finalment, el 16,9% de les persones de 30 a 34 anys han tingut unes transicions marcades pel trencament de la linealitat: en les *trajectòries d'emancipació preuniversitària*, l'edat majoritària de la primera ocupació principal és posterior a l'edat principal d'emancipació, per la qual cosa les seves trajectòries laborals es caracteritzen per una escassa durada. Són joves molts dels quals encara no viuen en parella i entre els quals la paternitat és molt baixa. Entre els joves amb *trajectòries obreres amb ruptura familiar*, i potser perquè és un dels col·lectius que s'emancipà i formà una família abans, els processos de “reversibilitat familiar” característics dels nostres temps es poden apreciar amb claredat, ja que el 60,5% d'aquests joves no viu en parella tot i haver-ho fet en el passat.

En definitiva, ens trobem en un context en què l'emergència de trajectòries caracteritzades pel trencament de la linealitat i tradicional i per la reversibilitat de les situacions vitals ha contribuït, d'una banda, a l'allargament de la joventut i, de l'altra, a generar una major diversitat de les maneres de transitar per la joventut en la Catalunya actual.

4. EL PES DE L'ESTRUCTURA SOCIAL

A continuació ens interessa veure quin és el pes de l'estructura social en la configuració del ventall d'oportunitats dels i les joves a través de l'anàlisi de diferents variables independents. Concretament, al llarg de l'estudi ens centrem en aquells factors que –com el sexe, el nivell d'instrucció dels pares o el lloc de naixement– són aliens a les decisions del jove i depenen de l'atzar. Les reflexions presentades a continuació són fruit tant de l'anàlisi detallada de cadascuna de les transicions que es pot trobar publicada al número 24 de la col·lecció Estudis de la Secretaria de Joventut, com de l'anàlisi segons els set tipus de trajectòries que venim explicant.

4.1. Origen social

Un dels objectius dels autors al llarg de l'estudi ha estat constatar fins a quin punt són vàlids per al cas de la joventut catalana els plantejaments sobre l'atenuació de la importància de l'origen social en la configuració de les oportunitats vitals dels individus. Autors com Beck (1998) apunten l'emergència de nous factors que, com el risc, reestructuren les societats contemporànies. D'altres autors, com Furlong (2001 i 2006), qüestionen aquests plantejaments per al cas de la joventut i a escala europea. D'altres estudis publicats per l'Observatori Català de la Joventut mostren la pervivència de la influència de l'origen social en la situació de la joventut en camps diversos com la cultura (Martínez et al., 2005), la salut (Romaní, 2006) o la participació (González, 2007). Finalment, Casal (2004), en l'anàlisi de l'*Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2002 també mostra la seva influència en les transicions dels i les joves a la vida adulta. L'*Enquesta a la joventut de Catalunya* de 2007 confirma les conclusions de les recerques precedents.

Entenem per *origen social* les característiques, amb relació al nivell d'instrucció i a la categoria professional, de la família d'origen del jove. L'anàlisi de l'enquesta ha mostrat algunes diferències en la influència d'un i altre indicador però, sigui per l'efecte d'un dels dos o tots dos alhora, la majoria d'indicadors clau estan influïts per l'origen social del jove. Així, i pel que fa a l'educació, el nivell d'instrucció familiar mostra una influència cabdal en la durada de l'escolarització (i el consegüent nivell d'estudis finalment assolit), en el sentit que a un nivell d'estudis més alt de la família d'origen més probabilitats té el jove de tenir una escolarització prolongada; i ambdós indicadors marquen amb força les probabilitats d'optar per la

formació professional (vinculada a nivells d'estudi i categories professionals familiars baixes) o el batxillerat. Amb relació al mercat de treball, l'origen social condiciona un seguit d'indicadors clau com les probabilitats d'estar ocupat o la professió, vinculada als ingressos; tot i que no sembla influir sobre la inestabilitat contractual, que pot dir-se que –a causa de la seva extensió– ja és una dimensió interclassista. No obstant això, cal destacar que l'“efecte net” de l'origen social no afecta el procés d'emancipació: així, un cop descomptat l'efecte que té el major nombre d'anys estudiats pels joves amb un origen social elevat (anys que repercueteixen sobre l'edat d'emancipació), l'origen social per ell mateix no mostra cap incidència sobre la via majoritària d'emancipació (anar a viure amb la parella). Sí que influeix, però, en una via d'emancipació emergent, i que pel que es veu només s'ho poden permetre els i les joves provinents d'estrats socials alts: marxar de casa per anar a viure sol.

La tipologia de trajectòries de transició a la vida adulta presentada en aquest capítol sintetitza els principals indicadors de les quatre subtransicions considerades i, en aquest sentit, permet obtenir una mirada global a la influència de l'origen social. Les dades mostren com en les trajectòries “de més èxit” (les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* i les *lineals universitàries*) els i les joves provinents de famílies amb nivells d'instrucció i categories professionals per sobre de la mitjana estan clarament sobre-representats. Inversament, les *trajectòries de no-emancipació* i les *obreres i obreres amb ruptura familiar* són aquelles en què els orígens socials més modestos estan sobre-representats.

Finalment, la lectura segons l'origen social dels resultats de l'enquesta sobre els aspectes no materials (participació, llengua, oci i risc) evidencia que la influència de la família d'origen es manifesta en tots els àmbits de la vida. Així, la quantitat i el tipus de participació i les possibilitats d'oci estan condicionades per l'origen social; el risc vinculat a l'oci –com a mínim en les variables considerades en l'enquesta: la ingesta d'alcohol i el consum de haixix–, per tant, és més present també entre els col·lectius de joves amb un origen social elevat. L'enquesta també confirma dues circumstàncies a destacar: d'una banda, la inversió de les posicions tradicionals en l'eix esquerra-dreta, ja que són els joves d'origen social elevat els qui més es posicionen a l'esquerra, i a la inversa; d'altra banda, que bona part dels serveis públics adreçats als i les joves són usats pels joves fills de pares amb nivells d'estudis i categories professionals elevades, de manera que la utilització combinada dels recursos familiars i dels recursos públics es converteix en un mecanisme bàsic per a la reproducció de l'estructura social.

4.2. Sexe

El sexe de les persones –a través dels processos de construcció social del gènere– mostra una clara influència sobre les trajectòries dels i les joves i, especialment, sobre les seves transicions a la vida adulta. L'anàlisi conjunta dels diferents apartats de l'estudi des de la perspectiva del gènere confirma algunes tendències ja conegudes: l'avenç de les noies respecte als nois en qüestions educatives no ha servit –com a mínim fins al moment– per aconseguir una millor o igual posició que els nois en el mercat de treball. Així, les noies estudien més temps i tenen uns nivells educatius superiors a la mitjana dels nois, cosa que està relacionada amb el fet que tendeixen a acabar més que els nois els estudis que inicien; i tenen trajectòries de transició de l'educació al treball menys abruptes i més prolongades: la finalització de l'etapa educativa als setze anys seguida per la incorporació immediata al mercat de treball és una qüestió principalment masculina. Aquest millor posicionament de les noies en una suposada "economia del coneixement", però, no té una clara traducció en la posició en el mercat de treball: la inversió educativa de les noies els serviria per no estar pitjor posicionades del que estan. Així, més enllà del fet que la taxa d'ocupació entre els no estudiants és similar entre sexes, algunes diferències aparentment neutres, com la diferent distribució dels gèneres en el sector d'activitat (les noies estan sobrerrepresentades en el sector serveis), condicionen altres indicadors laborals en què les noies es troben en una situació pitjor: els anys treballats sobre el total de la vida laboral, el treball manual no qualificat, la sobrequalificació, l'autoocupació i la precarietat són dimensions del món del treball en què el gènere juga en contra de les noies. No obstant això, caldrà observar amb atenció les conseqüències a mitjà i llarg termini sobre la posició de les noies en el mercat de treball de la seva menor inversió educativa, especialment en moments de crisi econòmica.

Tot i el major nombre d'anys d'estudi de les noies i la seva posició més feble en el mercat de treball, l'edat en què es donen els diferents processos d'emancipació domiciliar i formació d'una família pròpia no varia gaire segons el sexe i, si ho fa, són les dones les que s'avancen als nois en aquests processos (marxar de casa, viure en parella, tenir fills), fet que mostra la força de les pautes de reproducció social segons el gènere.

La combinació d'aquests tres factors tan breument ressenyats (més durada dels estudis, pitjor posició en el mercat de treball i emancipació avançada) es reflecteix en la diferent presència de nois i noies en les tipologies de trajectòries de transició a la vida adulta: d'entrada, les noies

estan clarament sobrerrepresentades en un dels tipus més privilegiats (les *trajectòries d'emancipació preuniversitària*), en el qual sí que s'evidencia un aprofitament de la posició social d'origen i de les titulacions universitàries per aconseguir una posició avantatjosa en el mercat de treball. Però les noies també estan sobrerrepresentades en dos tipus de trajectòries relativament problemàtiques: les *trajectòries universitàries precàries* (vinculades a la sobrequalificació i a la mobilitat social descendent) i les *obreres amb ruptura familiar* (vinculades a posicions de vulnerabilitat social fruit, en part, dels trencaments familiars). Per contra, els nois són majoria destacada en les *trajectòries obreres* (les més marcades per la vulnerabilitat econòmica) i en les *trajectòries de no-emancipació*; però també en els dos tipus de *trajectòries lineals*. Així doncs, sembla que són les noies les que protagonitzen les trajectòries de transició que teòricament estarien més vinculades al nou context socioeconòmic: els nois continuarien seguint els camins lineals marcats pels seus diferents nivells d'estudis (trajectòries lineals universitàries, mitjanes i obreres) mentre que les noies serien les portadores del canvi en la resta de transicions, a excepció de les *trajectòries de no-emancipació* (en les quals la novetat no rau tant en el sexe dels seus protagonistes sinó en l'increment del nombre de joves que no es pot emancipar).

4.3. Territori de residència

El territori de residència ha estat mesurat a través de l'àmbit territorial i la mida del municipi: ambdues variables configuren el "mapa de les oportunitats territorials", tot i que la valoració final és ambigua: els joves de les ciutats grans i l'Àmbit Metropolità, que en alguns aspectes surten beneficiats de la seva ubicació, també es troben amb dificultats característiques d'aquests territoris.

Les possibilitats educatives, per exemple, estan condicionades pel territori, ja que els i les joves de molts indrets de Catalunya (municipis menors de 50.000 habitants i tots els àmbits llevats de l'Àmbit Metropolità) veuen disminuïdes les seves possibilitats de cursar estudis postobligatoris per l'oferta present al territori. Les opcions que es plantegen a aquests joves són tres: seguir uns estudis que no són els que voldrien, desplaçar-se (diàriament o bé anar-hi a viure) al municipi on podrien cursar els estudis que voldrien o abandonar els estudis. El resultat és que l'etapa educativa (i el nivell d'estudis) dels joves d'aquests territoris és menys prolongada que la dels joves metropolitans. L'oferta educativa està relacionada amb el nombre d'habitants dels diversos territoris i, en part, amb la seva estructura productiva: en aquest

sentit, els joves de municipis menors de 2.000 habitants treballen en el sector primari en una proporció clarament superior a la resta de joves, els de municipis de 2.000 a 10.000 habitants en la construcció i els de municipis de més de 10.000 habitants estan sobrerrepresentats en els serveis; igualment, són els joves de l'Àmbit Metropolità els qui més oportunitats tenen de treballar en la indústria. D'altra banda, i tot i que numèricament aquest darrer àmbit és el que concentra més nombre d'ocupacions qualificades, no és el territori que té més proporció de treball qualificat i, per contra, tant aquest àmbit com els municipis de més de 50.000 habitants són els territoris en què tenen més incidència els fenòmens característics del nou context socioeconòmic: la temporalitat i les trajectòries laborals que combinen atur amb treball i/o inactivitat. Finalment, i relacionat amb el preu de l'habitatge però també amb aquesta presència més elevada de la precarietat en els territoris urbans, la taxa d'emancipació a l'Àmbit Metropolità és de lluny la més baixa de Catalunya. Així doncs, més enllà de les possibilitats educatives més altes dels joves urbans, l'amenaça de la precarietat i les dificultats en l'emancipació emergeixen com un tret diferencial amb el qual s'han d'enfrontar els i les joves que viuen en aquests indrets.

Les dades de la tipologia de trajectòries de transició complementen aquests resultats, en el sentit que, si bé és cert que bona part de les dificultats laborals i emancipadores es concentren en territoris urbans, també és cert que les trajectòries més privilegiades (*trajectòries d'emancipació preuniversitària* i *lineal universitària*) es concentren en les ciutats de més de 50.000 habitants (i no només en l'Àmbit Metropolità). Les *trajectòries lineals mitjanes*, per contra, semblen més pròpies de municipis mitjans, però també són aquests els municipis on hi ha més sobrerrepresentats els joves que han seguit *trajectòries obreres* i *obreres amb ruptura familiar*.

Finalment, l'enquesta també mostra la influència del territori sobre els aspectes no materials de la vida de les persones joves: es manifesta de manera més positiva en els municipis mitjans i petits i fora de l'Àmbit Metropolità. La participació en associacions/grups informals i la utilització dels serveis públics (fets probablement vinculats a la densitat poblacional) són més elevats com menor és la mida del municipi.

4.4. Lloc de naixement

Per les anàlisis en funció del lloc de naixement partim d'una clara limitació tècnica: a l'enquesta la població d'origen estranger està clarament

infrarepresentada. Per tant, les dades en relació amb aquest col·lectiu han de ser observades amb cura. No obstant això, alguna de la informació que apunta l'enquesta coincideix amb els coneixements generats per altres investigacions sobre el col·lectiu de nacionalitat estrangera a Catalunya. Així, la població jove de nacionalitat estrangera estaria clarament sobrerrepresentat en les *trajectòries obreres* i *obreres amb ruptura familiar*, és a dir, les que conformen la classe treballadora jove de Catalunya. No obstant això, també hi ha una part d'aquest col·lectiu que han seguit *trajectòries lineals mitjanes* i *d'emancipació preuniversitària*, circumstància que denota la diversitat de situacions present en un col·lectiu molt heterogeni. L'anàlisi més enllà de la tipologia reforça la idea que es tracta d'un col·lectiu més propens a les situacions de vulnerabilitat: la proporció de joves de nacionalitat estrangera amb nivells d'estudis baixos és més alta que la mitjana (tot i que també és superior la proporció d'aquests joves amb estudis universitaris); la temporalitat es concentra amb més força en aquest grup, fet que no impedeix que sigui un col·lectiu amb una alta taxa d'emancipació; i, curiosament, la taxa de participació (entesa com la pertinença a associacions o grups informals) és més alta en aquest grup.

4.5. Edat

L'efecte de l'edat *per se* en la situació de les persones joves es relaciona amb les diferents fases del cicle vital. És a dir, els factors d'edat tenen a veure amb l'etapa biogràfica que un individu travessa: per aquest motiu, i com és normal, a més edat, més proporció de la població està cursant estudis universitaris, o ha acabat els estudis i començat a treballar, ha deixat de viure amb els pares, ha constituït una parella o ha tingut fills. Una dada interessant que mostra l'enquesta associada a l'edat és que com més gran és el jove més probabilitats d'inserció al mercat laboral té: en un cicle econòmic expansiu, el temps transcorregut en el mercat laboral està positivament associat a les possibilitats d'estar ocupat, en situació estable, de valorar positivament la feina i d'estar autoocupat. D'altra banda, l'anàlisi dels processos de mobilitat laboral ascendent i de superació de la sobrequalificació suggereix que es produeixen molt escassament amb el pas del temps. Aquestes conclusions són rellevants, en tant que permeten copsar que en un període de bonança econòmica la inserció laboral no està vetada a les noves generacions, però ressalta el fet que fins i tot en els cicles expansius les desigualtats dins del col·lectiu jove són grans.

Els resultats de l'anàlisi de les dades sobre oci i participació (exposats en l'informe general publicat dins la col·lecció Estudis) també són congruents amb els trobats en d'altres estudis (Martínez *et al.*, 2005 i González, 2007) en el sentit que evidencien l'impacte del cycle vital en les pràctiques d'oci i participatives: així, el fet de viure a casa dels pares mentre s'estudia, de viure emancipat sense fills (amb o sense parella) o de tenir fills marquen tres grans situacions tipus que condicionen amb força les possibilitats i actituds de les persones joves en relació amb aquestes qüestions.

Per contra, l'anàlisi de l'enquesta ha evidenciat algun *efecte generació*: és a dir, s'han constatat diferències entre grups de joves que no són degudes a la fase del cycle vital en què es troben sinó als diferents contextos històrics que els ha tocat viure. Les evidències més grans en aquest sentit es donen en dues transicions clau: l'educativa i la domiciliar. Pel que fa a la transició domiciliar, les dades ens han mostrat que les generacions més joves han tingut una emancipació més primerenca: així, la taxa d'emancipació pel grup de 25 a 29 anys és uns deu punts superiors al 2007 que al 2002, fet vinculat a l'evolució diferenciada dels sous, el mercat immobiliari i hipotecari, el mercat de treball i les actituds dels i les joves respecte l'emancipació. D'altra banda, pel que fa a la transició educativa, l'anàlisi generacional mostra que l'increment de la inversió educativa sembla no aturar-se encara, ja que cada nova generació estudia una mica més que la precedent. No obstant això, cal insistir a destacar el fet que, com més elevat és el nivell educatiu d'una generació, més vulnerables esdevenen els i les joves que tenen unes credencials educatives baixes: en aquest sentit, l'increment del nivell formatiu dels joves ressalta encara més el "drama" del fracàs escolar a Catalunya.

5. LES TRAJECTÒRIES JUVENILS EN EL MODEL DE BENESTAR

Tal com recorda sovint L. Cachón, per conèixer la joventut cal que analitzem més la societat que l'envolta que els joves en si. En aquesta línia, l'enquesta també ens dóna algunes idees de com l'entorn i, en particular, les institucions proveïdores de benestar –mercat, família i Estat– tenen una importància cabdal en la manera com es desenvolupen les transicions.

L'*Enquesta a la joventut de Catalunya* no ha estat pensada específicament per analitzar el paper del mercat, família i Estat en les transicions juvenils. Per fer-ho caldria disposar també de dades d'àmbit més general que sobrepassen l'abast de l'enquesta. Tanmateix, sí que ens ofereix alguna perspectiva interessant, tot i que incompleta, sobre alguns aspectes que ens poden donar pistes sobre la manera com influeixen aquest agents proveïdors de benestar en el procés d'emancipació juvenil. En tot cas, no volíem deixar passar la oportunitat de donar alguna informació que apunti el paper determinant del context social i polític sobre les transicions juvenils, i en concret sobre la influència que hi té el model d'estat del benestar.

L'objectiu és, doncs, mirar quina influència tenen les tres fonts proveïdores de benestar sobre les set trajectòries d'emancipació presentades en la segona secció. D'aquesta manera podrem veure si mercat, família i Estat intervenen de manera diferent en cadascuna de les trajectòries i com els i les joves agrupats segons la tipologia s'han recolzat més sobre una font de benestar o una altra.

5.1. El paper del mercat

L'enquesta ens permet tenir alguns indicadors força significatius del paper que juga el mercat en les transicions. En concret en podem identificar tres: en primer lloc, allò que fa referència als condicionants socioeconòmics derivats del mercat de treball i la seva influència en la posició que prenen els joves dins l'estructura social. Més en concret, el mercat de treball té una importància específica en les trajectòries juvenils, ja que en bona part en depèn l'assoliment de l'autonomia financera dels joves, és a dir, la seva emancipació econòmica. Com que en l'estudi general es dedicat un capítol complet al mercat de treball, aquí ens limitarem a recollir-ne breument les principals conclusions. En segon lloc, i ara amb relació a l'emancipació

residencial, el mercat –en aquest cas de l'habitatge– té una gran influència en les possibilitats de completar les transicions domiciliars. L'enquesta ens ofereix indicadors sobre l'esforç econòmic i el paper del mercat en el finançament de l'habitatge. I finalment també hi ha algun indicador del mercat en tan que com a proveïdor de serveis de benestar.

A. El mercat de treball

Pel que fa al paper del mercat de treball, la dualització detectada perjudica de manera molt especial el col·lectiu jove i és a la base del retard i les dificultats d'emancipació a Catalunya, així com a altres països del sud d'Europa. D'aquesta manera, les ocupacions més estables queden reservades per als col·lectius de més edat que han consolidat l'estabilitat de les seves ocupacions en un moment on això era més senzill. A l'altra banda, però, hi ha col·lectius per als quals és molt difícil sortir de la precarietat i que han patit per la desregulació del mercat de treball de les últimes dècades. En aquesta dualització hi ha un clar factor generacional: són els joves d'avui els que han rebut d'una manera més clara les conseqüències de la precarització. El treball de camp de l'enquesta es va dur a terme en un moment en què es vivien les conseqüències d'un període de bonança econòmica i d'alguns esforços per reduir la temporalitat. Tot i això, la taxa de temporalitat no ha baixat del 30% entre els treballadors i les treballadores joves. La perspectiva d'un cicle econòmic de refredament o recessió no augura un escenari gaire millor.

L'*Enquesta a la joventut de Catalunya* també posa de manifest l'existència de dos perfils laborals majoritaris entre els joves: el dels tècnics i el dels obrers no qualificats. Pel que fa als tècnics, cal dir que sembla que, efectivament, la terciarització de l'economia ha fet créixer els i les joves que tenen aquest tipus de feines més intensives en coneixements específics. Tot i això, no tots els joves que s'han format per esdevenir tècnics aconsegueixen ser-ho. Entre un quart i la meitat dels joves ocupats estan sobrequalificats, molts d'ells titulats superiors que fan feines administratives o d'empleat. Pel que fa als obrers, en els últims cinc anys ha crescut el nombre de joves ocupats en feines no qualificades. Aquest és probablement el col·lectiu més sensible als cicles econòmics i que per tant es pot veure més afectat per un període de recessió. Per últim cal remarcar la fortalesa dels patrons de reproducció de classe, ja que la majoria de treballadors manuals són fills també de treballadors manuals.

El fet que en l'elaboració de la tipologia de trajectòries haguem inclòs algunes de les variables més rellevants de la situació laboral ens impedeix que ara fem un nou creuament. No obstant això, justament els resultats de la tipologia ens han mostrat la rellevància del mercat de treball a l'hora de definir les trajectòries juvenils. En el cas dels joves amb *trajectòries obreres* hem vist que, malgrat incorporar-se aviat al mercat laboral, no han sortit de categories professionals baixes, certa temporalitat i, en el cas dels del grup amb ruptura familiar, períodes d'atur. El tipus de trajectòria quantitativament menys important és la de les *trajectòries universitàries precàries*, però és interessant perquè ens mostra aquelles situacions en què el mercat de treball no és capaç de donar sortida a joves amb una alta formació. Pel que fa als joves amb *trajectòries de no-emancipació* també s'observa en general una vida laboral més aviat inestable, que pot ser una de les raons de fons per la qual la majoria no ha arribat a emancipar-se abans de la trentena. Les *trajectòries lineals universitàries o mitjanes* responen a joves que han realitzat estudis superiors o mitjans que els han permès incorporar-se relativament aviat al mercat laboral i amb força èxit pel que fa a l'estabilitat. Finalment, les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* corresponen a aquells joves que han tingut facilitats per formar-se i que en incorporar-se tardanament al mercat laboral –més enllà dels 26– ho han fet ja en categories altes i amb estabilitat. És interessant esmentar que aquests joves s'han trobat més sovint que la mitjana en situacions d'atur, tot i que és probablement un atur que no és fruit de l'exclusió, sinó d'una estratègia que no trenca la carrera professional.

Taula 2. Indicadors del paper del mercat en les transicions juvenils de la població de 30 a 34 anys segons el tipus de trajectòria. Catalunya, 2007

Indicadors del paper del mercat			Trajectòria de transició							Total
			D'emancipació preuniversitària	Universitàries precàries ⁴	Lineals universitàries	Lineals mitjanes	De no-emancipació	Obreres amb ruptura familiar	Obreres	
Mercat de l'habitatge										
Tipus d'habitatge (entre els emancipats)	De lloguer	%	25,7	(100)	10,1	11,4	-	17,9	8,3	16,1
	De compra (hipoteca)	%	66,2	(0)	66,8	67,3	-	58,6	87,3	68,1
	De compra, pagat	%	3,4	(0)	3,2	8,6	-	20,6	3,3	5,5
	Credit o heretat de familiars	%	4,7	(0)	19,5	12,7	-	3,0	1,1	10,0
	Altres	%	0,0	(0)	0,5	0,0	-	0,0	0,0	0,3
	Total	%	100	100	100	100	-	100	100	100
Cost de l'habitatge de compra (entre els emancipats)	Mitjana en euros mensuals		787,8	-	681,6	684,3	-	567,1	640,2	672,1
Esforz econòmic per l'habitatge de compra (entre els emancipats) ⁵	Mitjana		29,0	-	27,2	29,7	-	35,4	30,2	29,4
Provisió de serveis públics										
Educació privada o concertada	%		18,0	(12,7)	47,7	32,8	26,5	22,6	18,2	30,0
Sanitat privada ⁶	%		29,7	(45,2)	37,1	45,4	12,3	28,8	26,2	31,7

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya, 2007. Secretaria de Joventut

- 4 Els resultats de les trajectòries universitàries precàries s'han d'interpretar amb prudència ja que en tenim molt pocs casos (12), per això s'han posat entre parèntesis.
- 5 L'esforç econòmic està calculat dividint el cost de l'habitatge entre els ingressos de la llar i multiplicant per 100. El resultat es pot interpretar com el percentatge dels ingressos de la llar que es dediquen a l'habitatge.
- 6 La pregunta de l'enquesta demana si en l'actualitat s'està pagant una mútua o assegurança de salut privada.

B. El mercat de l'habitatge

Un altre aspecte rellevant del mercat que afecta especialment les transicions juvenils és el mercat de l'habitatge. La situació de l'habitatge en els últims anys ha actuat com a constrictor de l'emancipació domèstic: l'espectacular augment dels preus ha dificultat molt l'adquisició d'habitatges i el mercat de lloguer s'ha mantingut com una alternativa minoritària. De fet, gairebé 3 de cada 4 joves emancipats majors de 30 anys viuen en pisos de compra tot i que la immensa majoria encara paga la hipoteca i només un 16,1% viu en un habitatge de lloguer (Taula 2). Si analitzem el règim de tinença de l'habitatge segons la nostra tipologia de trajectòries, amb la prudència que exigeixen els pocs casos que tenim, veiem que hi ha diferències substancials. D'entrada destaca un grup, el de l'emancipació preuniversitària, que tendeix a llogar més que la resta. Això respon al patró de joves que han allargat molt la seva vida estudiantil, s'han incorporat tard al mercat laboral i, o bé es troben en un moment inicial de la seva emancipació en què el lloguer representa un primer pas o simplement s'han emancipat abans d'acabar els estudis llogant un pis habitualment compartit. Sobta la major predisposició a la compra dels joves amb *trajectòries obreres*, que segurament respon a un factor cultural o de tradició molt arrelada a Catalunya en què la compra de l'habitatge s'entén com un element d'inversió familiar. També és cert que, des de final dels anys noranta i fins ara, els bancs i caixes han creat multitud de productes financers dirigits a joves que han permès que, malgrat els preus desorbitats, la majoria de joves puguin accedir a una hipoteca més o menys aviat. Aquestes hipoteques que ara amb la crisi financera comencen a ser més restrictives, signifiquen tanmateix un considerable esforç econòmic que s'allarga molts anys.

Malgrat les dificultats econòmiques, els joves amb *trajectòries obreres* fan un gran esforç per poder tenir un habitatge de propietat. Un esforç que suposa el 30,2% dels ingressos familiars, xifra que, juntament amb els joves amb *trajectòries obreres amb ruptura familiar* (35,4%), suposa la proporció d'ingressos més elevada per a la compra de l'habitatge. No obstant això, com veiem a la taula 2, són els que en termes absoluts dediquen menys diners a l'habitatge, però és que són els tipus de trajectòries amb més inestabilitat i categories laborals més baixes. De fet, en aquestes *trajectòries obreres* és on trobem més casos de joves que responen que tenen sovint dificultats per arribar a final de mes. En una situació inversa trobem els joves de *trajectòries d'emancipació preuniversitària* que són, amb molta diferència, els que

destinen més diners a la compra de l'habitatge, fins a 787 euros de mitjana, i en canvi això els suposa un esforç econòmic lleugerament per sota de la mitjana. En els dos tipus de trajectòries lineals hi trobem joves que segueixen unes pautes molt similars, tot i que entre els de *trajectòries universitàries* l'esforç econòmic que han de fer per pagar un preu similar és lleugerament menor que entre els joves amb *trajectòries lineals mitjanes*.

C. La provisió privada de serveis

Pel que fa al mercat en el seu paper de provisió de serveis públics, malauradament l'enquesta no ens en dóna massa informació. Això és degut al fet que l'enquesta no ha estat dissenyada específicament per a aquest tipus d'anàlisi, però també al fet que el mercat, que tot just comença a oferir serveis personals de benestar, s'ha orientat més cap a l'atenció a la gent gran deixant per als joves l'oferta en l'àmbit de l'oci. Tanmateix tenim dues dades que ens donen alguna pista sobre dos aspectes clau de l'estat del benestar, l'educació i la sanitat (Taula 2).

Si ens fixem en la proporció de joves que han rebut totalment o parcial l'educació en centres privats o concertats, són *trajectòries d'emancipació preuniversitària* els que menys han tendit a utilitzar l'educació privada. Es tracta d'unes trajectòries força privilegiades i semblaria que en aquest perfil li corresponen centres privats. Tot i això hem vist que els joves amb aquestes trajectòries provenen de famílies amb ocupacions mitjanes, així que la seva educació majoritàriament pública no és tan sorprenent. En la resta de trajectòries les dades responen a un patró més intuïtiu: les trajectòries més afavorides mostren proporcions més altes d'educació privada. Cal destacar les *trajectòries lineals universitàries*, en què gairebé la meitat de joves han gaudit d'una educació majoritàriament privada o concertada. A l'altra banda, entre els joves amb *trajectòries obreres*, només un 18,2% han anat a centres de titularitat privada o concertada.

Curiosament, amb l'indicador de què disposem d'utilització de la sanitat privada passa una cosa similar al que hem vist en l'educació respecte als joves amb *trajectòries d'emancipació preuniversitària* i *d'ocupació tardana*: aquests joves estan per sota la mitjana pel que fa a pagar una mútua de sanitat privada. En la resta de grups veiem com aquells joves que han tingut unes trajectòries més estables –els que han seguit *trajectòries lineals*– tendeixen a utilitzar més mútues privades de salut que aquells amb categories laborals més baixes i inestables com els de *trajectòries obreres*. Els que

menys diuen estar pagant mútues privades són els joves amb *trajectòries de no-emancipació*, que encara no han entrat en aquest tipus de circuits o que segueixen beneficiant-se de serveis privats de sanitat proveïts per la família d'origen, amb la qual encara viuen.

En resum, pel que fa a la influència del mercat en les transicions juvenils, podem destacar el paper vertebrador que el mercat de treball juga en el procés d'emancipació i en la reproducció social de les desigualtats. La situació actual del mercat de l'habitatge, amb preus molt alts i poques facilitats al lloguer, té una gran influència en la manera com es desenvolupen les transicions juvenils. Tot i les dificultats, els joves en general, siguin quines siguin les seves trajectòries, acaben comprant un habitatge. Les desigualtats es veuen sobretot en les diferències en el cost de l'habitatge, en l'esforç econòmic que suposa i, com veurem a continuació, en les estratègies familiars per accedir-hi. Per últim, hem tingut algun indicador del diferent impacte del mercat en la provisió d'educació i salut segons les trajectòries. La falta d'altres indicadors, de fet, és en si un indicati del paper més aviat discret del mercat com a proveïdor de serveis socials.

5.2. El paper de la família

En l'estat de benestar mediterrani la família és l'element clau en el benestar dels individus. Aquest familiarisme és justament el que el distingeix d'altres models. La família s'encarrega d'entomar les llacunes que deixen l'Estat i el mercat en la provisió de benestar. La família té, doncs, una funció protagonista i alhora subsidiària.

Aquest protagonisme familiar s'accentua en els períodes del cicle vital que es caracteritzen per la dependència, com la infantesa o la tercera edat. En el moment de la joventut s'esdevé una situació interessant, ja que el procés d'emancipació consisteix justament a desfer-se d'aquesta dependència. En un model en què la família té aquest paper tan important, l'assoliment de l'emancipació és més difícil i llarg que en d'altres models de benestar en els quals estat i mercat juguen un paper facilitador. Com sempre, però, dins d'aquest context les trajectòries dels i les joves i el paper de la família no són iguals per a tothom. La taula 3 mostra dos indicadors de les estratègies familiars per facilitar l'emancipació residencial dels joves segons la tipologia de trajectòries.

Taula 3. Indicadors del paper de la família en les transicions juvenils de la població de 30 a 34 anys segons el tipus de trajectòria. Catalunya, 2007

Indicadors del paper de la família		Trajectòria de transició							Total
		D'emancipació preuniversitària	Universitàries precàries	Lineals universitàries	Lineals mitjanes	De no-emancipació	Obreres amb ruptura familiar	Obreres	
Anys de dependència residencial	Mitjana	1,4	2,5	3,0	4,9	9,6	4,4	8,6	5,4
Cessió o herència de l'habitatge (entre els emancipats)	%	4,7	(0,0)	19,5	12,7	-	3,0	1,1	10,0

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya, 2007. Secretaria de Joventut

El primer dels indicadors és especialment interessant per fer-se una idea del paper de la família en el procés d'emancipació. Fa referència al temps, entre els 15 i els 29 anys d'edat, que el jove ha passat residint a la llar d'origen, des del moment en què la seva activitat principal és treballar. És a dir, mesura el temps en què el jove, tot i tenir el treball com a activitat principal, prefereix o es veu obligat a seguir vivint a casa els pares. Tenint en compte la precarietat del mercat de treball i les dificultats d'accés a l'habitatge, malgrat tenir feina alguns joves no senten la seguretat necessària per fer front a la compra o lloguer d'un habitatge. Paral·lelament, això pot ser una estratègia per acumular diners per fer amb més garanties aquest pas de l'emancipació residencial (Jiménez *et al.*, 2008). De mitjana, els joves catalans han passat, en arribar a la trentena, 5,4 anys amb feina però vivint a casa de la família d'origen. Quan ens fixem en les diferències segons el tipus de trajectòria veiem que es viuen situacions molt diferents. Aquells joves amb els diferents tipus de trajectòries universitàries tenen probablement una millor i més tardana entrada al mercat laboral que els permet emancipar-se residencialment també més ràpid o, en el cas de les *d'emancipació preuniversitària*, fins i tot abans de la primera feina en tant que activitat principal. En el cas de les *trajectòries universitàries precàries* sorprèn justament aquesta rapidesa, ja que són transicions marcades per la precarietat laboral, tot i que les dades d'aquest grup les hem d'interpretar amb prudència a causa del baix nombre de casos que hi ha a la mostra. El tipus de trajectòria amb més anys de dependència residencial és, com era d'esperar, el *de no-emancipació*. Tot i ser un resultat esperat mereix una reflexió: mostra que els joves que als 30 anys tenien trajectòries caracteritzades per la no-emancipació han

estat treballant 9,6 anys de mitjana des que en van complir 15. És a dir, que si molts d'ells no s'han emancipat no és perquè hagin allargat molt la seva etapa formativa o perquè s'hagin acomodats a casa dels pares sense treballar, sinó per altres raons segurament relacionades amb les característiques d'aquestes feines o amb les dificultats d'accés al mercat de l'habitatge. En definitiva, aquesta dada sobre la dependència residencial ens mostra, d'una banda, la no linealitat de les transicions en el sentit que, per al conjunt de la població jove, el fet d'aconseguir una feina no suposa automàticament l'emancipació residencial. De l'altra, veiem que les famílies d'aquells joves amb trajectòries que es caracteritzen per un nivell d'estudis mitjà o baix i per una entrada primerenca al mercat laboral, l'estratègia seguida per les famílies ha estat la de tenir molt més temps els fills a casa, permetent-los que acumulin capital per poder accedir amb més garanties a l'emancipació. Per contra, entre els joves amb trajectòries universitàries, la família d'origen facilita al jove els seus estudis, mantenint-lo en una posició secundària respecte el treball. Sigui per garantir la qualitat en l'entrada al mercat laboral –en les trajectòries universitàries– o per aturar el cop de la precarietat i permetre l'estalvi –en les trajectòries obreres i de no-emancipació– el cas és que és la família la que s'encarrega de facilitar les transicions juvenils.

Una altra estratègia familiar per a l'emancipació és la cessió o herència de l'habitatge. Aquesta pràctica, que podria semblar una molt minoritària, afecta el 10% de la població d'entre 30 i 34 anys. Probablement cal fer una lectura generacional d'aquesta dada: la generació dels pares de la població que avui és jove va viure un període d'expansió del mercat de l'habitatge, en què comprar-se un pis era una bona manera d'estalviar, així que molts són propietaris de més d'un habitatge que els fills ara poden utilitzar. Però, com era d'esperar, les dades ens mostren que no totes les famílies han tingut les mateixes facilitats per tenir pisos a disposició dels fills. Aquesta proporció del 10% de mitjana es redueix fins a un 3% per als joves amb *trajectòries obreres amb ruptura familiar* o a un 1,1% per als de *trajectòries obreres* que, com hem vist, provenen en general de famílies de classe treballadora. El percentatge més alt de cessió o herència d'habitatges el trobem en les *trajectòries lineals universitàries*, en què el 19,5% dels joves emancipats viuen en pisos cedits o heretats de pares o familiars.

5.3. El paper de l'Estat

En el trinomi d'Estat, mercat i família, l'Estat hi juga un paper qualificat. La naturalesa política de l'Estat el fa responsable tant de les seves accions

com de les seves omissions. L'Estat té la capacitat de regular i intervenir en el mercat així com d'incentivar famílies i mercat a proveir determinats béns públics o deixar de proveir-ne. Tal com assenyala Navarro (1997), el model de benestar no és conseqüència d'unes forces macroeconòmiques misterioses ni de la naturalesa intrínseca de cada país o societat. El model de benestar és el producte de determinades decisions polítiques que, enteses de manera històrica, acaben constituint un model determinat; és, per tant, un producte polític.

L'estat del benestar mediterrani, el de països com Grècia, Itàlia, Espanya o Portugal, està marcat per l'herència de llargs períodes de dictadures que, excepte en el cas d'Itàlia, arriben fins la dècada dels setanta i deixen un estat del benestar incipient que es comença a construir sobre aquestes bases ja deficientes. El paper de l'Estat en aquest context és molt discret: en tots aquests països la despesa en polítiques socials està per sota de la mitjana europea. A l'Estat espanyol aquesta característica dels països mediterranis encara s'accentua més i la despesa social és, històricament, de les més baixes d'Europa (Flaquer, 2004).

A. La presència de l'Estat

Un primer indicador del paper de l'Estat pot ser la presència de joves treballadors en el sector públic (Taula 4). Del total de joves ocupats de 30 a 34 anys, un 19,9% està treballant a l'administració. Si mirem les dades segons el tipus de trajectòria, aquelles on trobem una alta proporció de joves universitaris (les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* i les *lineals universitàries*) és on hi ha un percentatge més elevat de feines al sector públic (27 i 28,1% respectivament). Els joves amb *trajectòries obreres* són els que tenen una menor presència en el sector públic, de l'11,5%. El 23,2% dels que han seguit *trajectòries obreres amb ruptura familiar*, que està per sobre la mitjana, l'hem d'interpretar amb prudència ja que en tenim pocs casos a la mostra.

Un altre indicador del paper de l'Estat en el mercat de treball és l'eficàcia dels seus programes de col·locació. En aquest sentit, a l'enquesta també es pregunta de quina manera van trobar la feina actual els joves enquestats. Tan sols un 1,4% dels joves ocupats de 15 a 34 anys responen que l'han aconseguida a través de les oficines públiques de col·locació com les OTG o l'INEM. Aquí el paper de la família torna a ser molt més important ja que un 17,9% ha trobat la feina a través seu.

Taula 4. Indicadors del paper de l'Estat en les transicions juvenils de la població de 30 a 34 anys segons el tipus de trajectòria. Catalunya, 2007

Indicadors del paper de l'Estat	Trajectòria de transició							Total
	D'emancipació preuniversitària	Universitàries precàries	Lineals universitàries	Lineals mitjanes	De no-emancipació	Obreres amb ruptura familiar	Obreres	
Treballadors en el sector públic	27,0	(5,1)	28,1	17,2	16,5	23,2	11,5	19,9
HPO	7,7	(0,0)	6,8	2,9	-	26,2	16,4	10,5
Educació pública	64,6	(27,9)	45,9	57,4	54,2	77,5	63,7	56,3
Beques per a estudis	25,8	(7,7)	9,3	13,1	7,7	11,6	3,3	10,8

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya, 2007. Secretaria de Joventut

Pel que fa a l'impacte de la intervenció de l'Estat en el mercat de l'habitatge l'enquesta ens dona l'oportunitat de veure quins joves emancipats de 30 a 34 anys han gaudit o gaudeixen d'un habitatge de protecció oficial (Taula 4), sigui de compra o de lloguer. En aquest cas són els joves amb *trajectòries obreres*, sigui amb ruptura familiar o sense, els que més s'han aprofitat d'aquesta opció. És lògic, ja que són polítiques dirigides a la població amb més dificultats. Tot i això, en el cas de les trajectòries universitàries majoritàries, trobem proporcions del 7,7 i 6,8% de joves que gaudeixen o han gaudit d'un habitatge de protecció oficial. A l'enquesta també es pregunta per les ajudes de l'administració per pagar l'habitatge: si en el present es reben ingressos mensuals de l'administració per fer front a l'habitatge o no. El resultat és que no arriba al 0,5% la proporció de joves que reben ajudes d'aquest tipus. Cal dir que algunes d'aquestes ajudes monetàries són fins als 29 anys i que el treball de camp es va fer abans que entressin en vigor algunes polítiques recents d'ajudes al lloguer que potser ara farien millorar aquesta dada.

Pel que fa a l'educació, més de la meitat dels joves de 30 a 34 anys manifesten que han rebut una educació majoritàriament o exclusivament pública. Aquesta és l'altra cara de la moneda de l'indicador que hem vist

en parlar del mercat en l'educació⁷. Si s'analitzen les diverses trajectòries n'hi ha tres que estan clarament per sobre de la mitjana. En primer lloc, els joves amb *trajectòries obreres* (63,7%) i *obreres amb ruptura familiar* (77,5%) són col·lectius que han utilitzat l'educació pública més que la resta. Tal com passava en analitzar les proporcions d'educació privada, veiem que les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* també s'han bastit sobre educació pública. La *trajectòria lineal universitària* és l'única en què menys de la meitat dels joves han anat majoritàriament a centres públics d'educació.

L'últim dels indicadors de la taula 4 ens dona el percentatge de joves que han gaudit algun cop d'una beca per estudis. Amb aquestes dades sembla que la política de beques en general no contribueix gaire a la igualtat, ja que més aviat es concentra en aquells que han tingut unes trajectòries més privilegiades. Cal tenir en compte que aquells joves amb trajectòries caracteritzades per un itinerari formatiu més llarg han tingut més oportunitats de gaudir d'una beca en algun moment o altre. El cas és que, de manera marcada, els joves amb *trajectòries d'emancipació preuniversitària* són els que han gaudit de beques per a estudis en una proporció més elevada, en concret un 25,8%. A l'altra banda hi ha els joves amb *trajectòries obreres*, dels quals només un 3,3% ha gaudit alguna vegada d'una beca. Les altres trajectòries es mantenen bastant properes a la mitjana del conjunt de joves de 30 a 34 anys, que està en el 10,8%.

L'enquesta també conté dades sobre transferències monetàries directes de l'administració. Els percentatges, però, no són prou alts per poder creuar-los per la tipologia de trajectòries, així que el que podem oferir és només els percentatges del total de joves de 15 a 34 anys que reben aquest tipus de prestacions. En concret es pregunta si en el moment de l'entrevista els joves gaudeixen d'ingressos mensuals procedents de l'Estat com el subsidi d'atur (2,9%), beques d'estudi (3,1%), subsidis per fills (9,3%) o ingressos de PIRMI (0,2%). En el cas dels subsidis per fills les dades ens permeten afinar una mica més. Si mirem els joves de 30 a 34 anys que tenen fills, més de la meitat, un 56,7%, diuen rebre algun tipus d'ajuda de l'administració per fills. Aquest alt percentatge s'explica perquè, tal com passa en d'altres països mediterranis, l'Estat, pel que fa a la primera infància, en lloc d'optar per polítiques de provisió de serveis directes (com guarderies públiques) ha optat per les prestacions monetàries.

⁷ Tot i això, els resultats d'una taula (2) i l'altra (4) no sumen 100% ja que hem exclòs aquells joves que manifestaven que al llarg de la seva trajectòria educativa han rebut educació meitat pública i meitat privada, que representen un 11,4% del total de joves de 30 a 34 anys.

B. L'orientació dels serveis de l'Estat

Encara podem fer un últim exercici per veure la manera com l'Estat contribueix a les transicions juvenils i com ho fa en funció de la nostra tipologia de trajectòries. L'enquesta pregunta sobre 35 serveis o ajuts de l'administració dirigits als joves. En aquest cas no ens interessa tant saber quants joves utilitzen cada servei (ja que acostumen a ser proporcions molt petites) sinó si en funció de les diferents trajectòries juvenils s'utilitza més un tipus de serveis que un altre. És una manera de veure la manera com es distribueix socialment la provisió de benestar de l'Estat en el moment de les transicions juvenils. Com estem veient, aquestes transicions segueixen patrons força diferents i això fa pensar que els programes i serveis de l'Estat també es distribuiran de manera diferenciada.

Per assolir aquest objectiu hem fet una anàlisi factorial que agrupa aquests 35 serveis i ajuts de l'Estat considerats a l'enquesta en 5 factors. El resultat ens dona els següents tipus de serveis per a joves⁸:

Programes internacionals i d'assessorament. El factor ha recollit principalment serveis relacionats amb programes internacionals dirigits a joves i alguns serveis d'assessorament, especialment en temes d'habitatge.

Serveis d'orientació, cultura i ajudes a la formació. Aquest factor recull sobretot serveis d'orientació i informació (Punts d'Informació Juvenil, orientació en salut i sexualitat o Casals de joves) i serveis relacionats amb la cultura (centres cívics, descomptes), així com ajudes a la formació. També ha recollit ajudes a l'habitatge.

Prestacions assistencials. Recull aquell tipus de serveis, normalment prestacions monetàries, dirigits als col·lectius més desfavorits (com el PIRMI o pensions per invalidesa) o en situacions difícils com l'atur.

Serveis familiars universals i de cultura. Aquest factor ha recollit serveis i prestacions a les famílies que són normalment universals com ajuts per a fills, permisos de paternitat i reduccions de jornada. També inclouen beneficis per al consum i la creació cultural.

8 Per aconseguir un resultat que simplifiqui la interpretació de la utilització dels serveis i ajudes de l'Estat s'ha forçat l'extracció de només 5 factors que expliquen un 27,4% de la variació. Els resultats numèrics de l'anàlisi factorial es troben a l'Annex de l'informe general de l'enquesta, publicat dins la Col·lecció Estudis de la Secretaria de Joventut.

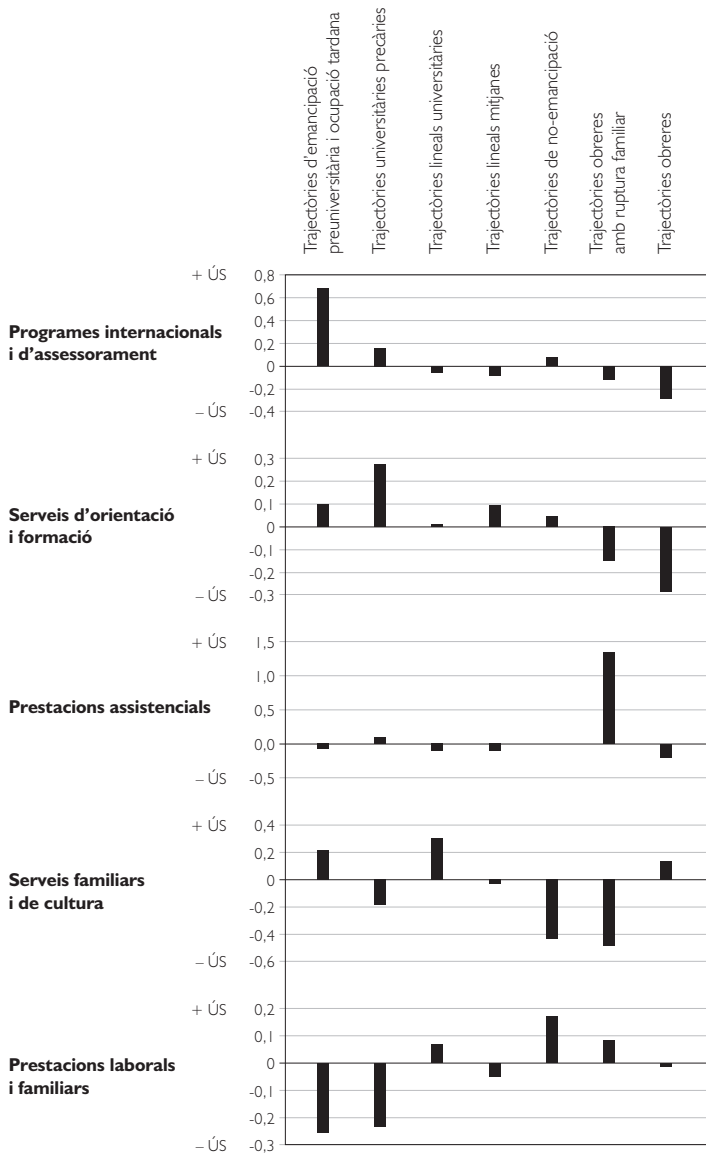

Prestacions laborals i familiars. Recull polítiques dirigides a situacions d'exclusió del mercat laboral, com la prestació d'atur i programes de formació, així com ajuts a famílies nombroses.

Com veiem, els dos primers factors es refereixen a aspectes que contribueixen a millorar la qualitat de les trajectòries juvenils i estan dirigits específicament a la joventut. Són polítiques d'orientació i informació en què els aspectes formatius i culturals tenen molta importància. És destacable el fet que els diferents programes internacionals (Erasmus, d'intercanvis laborals o de cooperació) s'hagin agrupat de manera bastant nítida en el primer factor. El tercer factor fa referència netament a aquelles prestacions de tipus assistencial dirigides a lluitar contra l'exclusió, adreçades, doncs, a grups socials molt determinats i desfavorits. Finalment els dos últims factors recullen les polítiques de benestar d'orientació més universal. Com és habitual en el model mediterrani, moltes d'aquestes polítiques es canalitzen a través de la família.

Per analitzar com es distribueixen aquests programes en la nostra tipologia, hem utilitzat les puntuacions de cada factor pels joves de 30 a 34 anys i n'hem extret la mitjana per a les diverses trajectòries. Els resultats per a cadascun dels tipus de polítiques es mostren en el gràfic següent. Les puntuacions del factorial tenen mitjana 0 i desviació típica 1, així que no ens interessin els seus valors absoluts, que no tenen significat substantiu, sinó la comparació dels valors dels diferents grups de trajectòries.

Gràfic 2. Tipus de serveis utilitzats per la població de 30 a 34 anys segons el tipus de trajectòria. Catalunya, 2007

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya, 2007. Secretaria de joventut

El gràfic ens mostra un patró prou clar en la utilització dels programes en funció de les trajectòries juvenils. Els joves amb *trajectòries d'emancipació preuniversitària* són els clars receptors dels **programes internacionals i d'assessorament**. En aquest tipus de polítiques es concentren especialment programes de formació i mobilitat laboral amb un component internacional, i veiem que es dirigeixen a un perfil de jove que ha allargat molt la seva etapa formativa (probablement amb període d'estudis a l'estranger) i que acaba treballant en categories laborals altes. El segon tipus de serveis (**serveis d'orientació i polítiques culturals i ajudes a la formació**) han estat utilitzats principalment pels joves amb *trajectòries universitàries precàries*. Aquest grup de joves es caracteritza per tenir un nivell alt d'estudis però per haver tingut dificultats en l'entrada en el mercat laboral i en el seu projecte d'emancipació, així que segurament ha emprat força serveis d'orientació per buscar sortides a la seva situació. Sobta el fet que joves que han seguit els dos tipus de *trajectòries obreres* són els que menys utilitzen aquests serveis, tot i que també tenen trajectòries marcades per la precarietat. Això fa pensar que el nivell de formació esdevé un factor important a l'hora de decidir acostar-se a aquest tipus de serveis d'orientació i assessorament.

Els programes de **prestacions assistencials** són els que més clarament es dirigeixen a un tipus de joves: als de *trajectòries obreres amb ruptura familiar*. Són polítiques adreçades als col·lectius desfavorits, de manera que és lògic que siguin els i les joves amb aquestes trajectòries qui més els usin. Com hem anat veient, les ruptures familiars en aquest col·lectiu suposen un trencament també en l'àmbit econòmic i sovint residencial. Així que la seva condició ja de per si precària s'agreuja per aquesta circumstància de ruptura del nou nucli familiar. Sorpren, però, que els joves amb *trajectòries obreres* tinguin un índex tan baix d'utilització d'aquest tipus de polítiques, un índex que és superat, per exemple, pels joves amb *trajectòries universitàries precàries*, als quals el seu alt nivell de formació els dóna recursos per conèixer i aconseguir aquest tipus de prestacions socials més que altres col·lectius.

La utilització dels **serveis familiars universals i de cultura** té una distribució força desigual. Cal tenir en compte que el que anomenem polítiques familiars, en aquest tram del cicle vital, fa referència fonamentalment a serveis i ajuts per a fills. En conseqüència, la utilització d'aquest tipus de serveis hauria d'estar bastant relacionada amb aquelles trajectòries més precoces en la formació de les noves famílies. Per això és lògic que els joves amb *trajectòries de no-emancipació* presentin un índex d'utilització molt

baix d'aquests serveis. Podríem pensar que en els processos de ruptura familiar, el paper d'aquest tipus d'ajudes a la família és important, però és justament el contrari. Els joves de *trajectòries obreres amb ruptura familiar* també utilitzen poc aquests serveis. Això ens confirma que qui acostuma a entomar la protecció que requereixen aquestes situacions de trencament és, un altre cop, la família d'origen. Els joves amb *trajectòries lineals universitàries* i les *d'emancipació preuniversitària* són els col·lectius que més recorren als serveis d'aquest tipus. En el factor que hem anomenat de serveis familiars i culturals s'hi han agrupat a part de les polítiques de família, els ajuts per a creació i consum cultural que segurament fan créixer l'índex en aquestes trajectòries. Tanmateix, sembla que el nivell formatiu més elevat juga a favor a l'hora d'accedir a serveis i prestacions de caràcter universal.

L'últim tipus, les **prestacions laborals i familiars**, estan molt vinculades a situacions d'exclusió del mercat laboral. Aquells joves que hagin tingut una vida laboral més llarga tenen més probabilitats d'haver-se trobat en aquesta situació i, per tant, d'haver utilitzat alguns d'aquests serveis o prestacions. Cal dir que, en conjunt, l'ús d'aquest tipus de programes és el que mostra menys diferències entre trajectòries, tot i que n'hi ha dues (les *d'emancipació preuniversitària* i les *universitàries precàries*) que estan clarament per sota la mitjana.

Recollint tot el que hem anat veient del paper de l'Estat en les trajectòries juvenils podem destacar-ne alguns aspectes. En primer lloc hem vist que la participació de l'Estat és més aviat escassa, i a vegades imperceptible, en aspectes clau de les transicions com la col·locació en el mercat laboral, les ajudes a l'habitatge, les beques per a estudis i, en general, en la protecció social. Del conjunt d'indicadors de què disposem l'únic en el qual es veu clarament la intervenció estatal és en l'educació: més de la meitat dels joves de 30 a 34 anys han estat formats totalment o majoritàriament en centres públics. Tot i que els indicadors que ens ofereix l'enquesta no són exhaustius, sembla evident que el paper de l'Estat en la seva contribució a les transicions juvenils és més aviat discret. Si ens fixem ja no en el volum de la intervenció estatal sinó en qui en rep els serveis i prestacions, hem observat força diversitat segons el tipus de trajectòria. En general, aquells joves amb trajectòries universitàries aprofiten millor els serveis d'orientació, informació i assessorament, a més (com és lògic, ja que tenen itineraris formatius més llargs) de les ajudes relacionades amb la formació. El factor del nivell de formació també sembla que ajuda a beneficiar-se de serveis de caràcter més universal. Caldria tenir en compte això a l'hora de pensar l'oferta de determinades polítiques públiques. El nivell formatiu és un

avantatge a l'hora d'assabentar-se de l'existència de determinats serveis i també a l'hora de dur a terme les gestions per beneficiar-se'n. Això fa que ho tinguin més fàcil per accedir a certes prestacions que els més desfavorits, amb nivells formatius més baixos. Les prestacions assistencials són les utilitzades de manera més evident per aquells joves amb trajectòries més desfavorides, ja que són els únics que hi poden optar. Amb aquesta distribució dels serveis, programes i ajudes públiques sembla que l'Estat no compleix una funció redistributiva. Els únics programes que es dirigeixen clarament a les trajectòries més desfavorides són de caràcter assistencial, és a dir, adreçats a parar el cop de l'exclusió, però no pensats per generar noves oportunitats. En canvi, els programes pensats per donar qualitat a les transicions -els programes de formació o de mobilitat internacional- són usats, també de manera clara, als joves amb trajectòries de més èxit. Finalment, veiem que els serveis universals afavoreixen joves de classes mitjanes amb trajectòries universitàries.

Cal tornar a dir que les dades de l'enquesta amb les quals hem fet aquesta anàlisi no són suficients per treure conclusions definitives i que caldria tenir en compte altres indicadors sobre el context polític i socioeconòmic que transcendeixen l'objecte d'una enquesta a la joventut. Tanmateix sí que hem pogut recollir algun indicador del fet que aspectes relacionats amb el mercat, la família i l'Estat tenen impacte sobre les trajectòries juvenils. Sembla que estem davant d'un model de benestar en què el mercat posa pals a les rodes a les transicions, l'Estat no compleix amb la seva funció redistributiva i és la família la que, amb les seves possibilitats, entoma les transicions. Aquest model, en què ni mercat ni Estat ofereixen gaires possibilitats de mobilitat social, deixa molt poques alternatives a la reproducció de les desigualtats.

6. LES TRAJECTÒRIES DE TRANSICIÓ I L'OCI

L'*Enquesta a la joventut de Catalunya* se centra principalment en les transicions relacionades amb l'esfera material de la vida del jove. Tanmateix, també hi trobem alguna referència a aspectes relacionats amb qüestions culturals o identitàries. Els estudis de joventut han tendit a centrar-se en una o altra esfera i, en general, es troben a faltar recerques que relacionin l'esfera material amb la identitària (París *et al.*, 2005), sobretot tenint en compte la manera com els aspectes socioeconòmics condicionen les diferents visions del món. Justament amb aquesta intenció en aquest apartat ens proposem veure si la tipologia de trajectòries, construïdes amb variables que volen copsar la realitat material, es relaciona amb determinats estils de vida: la manera com es relacionen, doncs, l'esfera material i la identitària.

Quan parlem d'identitats gran part de la literatura coincideix a advertir un canvi: en la societat industrial el treball era l'element estructurador de les identitats, mentre que en les societats actuals la fragmentació de classe, la individualització i l'extensió del consum d'oci fan que la identitat s'estructuri en funció de les pràctiques realitzades fora del món del treball, especialment amb relació al consum. D'aquesta manera, i en especial en els joves, el posicionament en el consum d'oci és l'element vertebrador les identitats. Cal veure, però, si aquest posicionament està condicionat al seu temps per aspectes materials o, el que és pròpiament el nostre interès, per la trajectòria de pas a la vida adulta.

Per fer-ho, hem agrupat les divuit preguntes de l'enquesta referents a diverses activitats d'oci per tal de simplificar-ne l'anàlisi. Aquesta agrupació s'ha fet a través d'una anàlisi factorial que indica quines activitats són més properes entre si: els resultats agrupen les divuit activitats en set tipus, d'activitats que són els que apareixen en la primera columna de la taula següent. Cada tipus d'activitat ha estat tractat per tal de generar un índex i una ràtio, i són aquests indicadors els que permeten veure, en primer lloc, quina predisposició tenen els joves que han seguit els diferents tipus de trajectòries a dur a terme cada tipus d'activitats d'oci i, en segon lloc, podem veure quines són les activitats d'oci més homogènies –aquelles en què la realització no sembla dependre del tipus de trajectòria que ha seguit el jove– i les més diferenciades.

Si ens fixem en les dues darreres files de la taula veiem que, malgrat que les diferències en la intensitat en què es duen a terme els diversos tipus d'activitats no són gaire grans, les trajectòries amb un pes elevat de

joves universitaris tenen totes uns valors superiors a la mitjana, mentre que les *trajectòries obreres i de no-emancipació* es queden per sota. De fet, amb un primer cop d'ull a la taula ja es veu que les caselles més fosques se situen majoritàriament a l'esquerra de la taula, en les *trajectòries universitàries*. És una pauta general, doncs, que els joves amb aquestes trajectòries siguin més actius en l'oci. També destaca la baixa intensitat de realització de les activitats ideològiques. Mentre la resta d'activitats d'oci se situen totes aproximadament entre l'1 i l'1,5 del nostre índex de 0 a 3, les ideològiques, que inclouen l'assistència a actes polítics o religiosos, tenen un índex d'intensitat del 0,18.

Taula 5. Intensitat de realització de tipus d'activitats d'oci de la població de 30 a 34 anys segons el tipus de trajectòria. Catalunya, 2007⁹

Tipus d'activitats d'oci		Tipus de trajectòria de transició							Total
		D'emancipació preuniversitària	Universitàries precàries	Lineals universitàries	Lineals mitjanes	De no-emancipació	Obreres amb ruptura familiar	Obreres	
Sociabilitat i oci nocturn	Índex ¹⁰	1,31	1,05	1,16	1,06	1,26	1,05	0,79	1,10
	Ràtio ¹¹	1,19	0,95	1,05	0,96	1,15	0,95	0,72	1,00
Culturals	Índex	1,45	1,61	1,45	1,37	1,33	1,20	0,93	1,31
	Ràtio	1,11	1,23	1,11	1,05	1,02	0,92	0,71	1,00
Urbanes	Índex	1,61	1,73	1,58	1,75	1,55	1,38	1,68	1,62
	Ràtio	0,99	1,07	0,98	1,08	0,96	0,85	1,04	1,00
Esportives	Índex	1,19	1,28	1,47	1,26	1,24	1,22	1,09	1,27
	Ràtio	0,94	1,01	1,16	0,99	0,98	0,96	0,86	1,00

⁹ El color fosc i clar destaquen, respectivament, les caselles en què el valor de la *ràtio* supera o rebaixa en 0,10 punts o més la mitjana estandarditzada (la puntuació "1").

¹⁰ Escala que va del 0 al 3, en què 0 significa que no es duu a terme gens aquell tipus d'activitats i 3 que es fa amb molta intensitat.

¹¹ Ràtio que estandarditza l'índex i permet una comparació acurada de la proporció en què els joves que han seguit els diferents tipus de trajectòria realitzen cada tipus d'activitats d'oci. Així, per exemple, els joves que han seguit les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* realitzen les "activitats de sociabilitat i oci nocturn" un 19% més (valor 1,19) que la mitjana dels joves (valor 1). La ràtio s'ha calculat dividint el valor de l'índex de cada tipus d'activitat segons el tipus de trajectòria de transició pel valor de l'índex del total de joves.

D'habitatció"	Índex	1,46	1,13	1,46	1,11	1,00	0,94	0,74	1,14
	Ràtio	1,28	0,99	1,28	0,97	0,88	0,82	0,65	1,00
Audiovisuals	Índex	0,70	0,92	0,96	0,98	0,86	0,98	1,12	0,94
	Ràtio	0,74	0,98	1,02	1,04	0,91	1,04	1,19	1,00
"Ideològiques"	Índex	0,17	0,45	0,23	0,18	0,15	0,09	0,14	0,18
	Ràtio	0,94	2,50	1,28	1,00	0,83	0,50	0,78	1,00
Total	Índex	1,13	1,17	1,19	1,10	1,06	0,98	0,93	1,08
	Ràtio	1,04	1,08	1,10	1,02	0,98	0,91	0,86	1,00

Font: Enquesta a la joventut de Catalunya, 2007. Secretaria de Joventut

Pel que fa a les **activitats de sociabilitat i oci nocturn** hi ha dos tipus de trajectòries que destaquen per una predisposició més gran envers la realització d'aquest tipus d'activitats, les *trajectòries d'emancipació pre-universitària i ocupació tardana* i les *de no-emancipació*. Aquest tipus d'activitats inclou sortir de nit, quedar amb amics o anar a la discoteca. La intensitat més gran amb la qual els joves de *trajectòries de no-emancipació* fan aquestes activitats (un 15% per sobre de la mitjana) es pot entendre, ja que és probable que molts d'aquests joves conservin hàbits i estils de vida més propis d'una etapa de la joventut sense noves obligacions familiars i amb més llibertat. Amb diferència, els joves que menys freqüentment tenen activitats de sociabilitat i oci nocturn són els de *trajectòries obreres*, molts dels quals viuen en parella –alguns amb fills– i sovint amb dificultats per arribar a final de mes, la qual cosa els deixa menys marge de consum.

Amb les **activitats culturals** (anar al cinema o al teatre i llegir llibres i premsa) ens trobem amb una pauta molt similar. Les *trajectòries obreres* tornen a mostrar una predisposició molt menor envers la realització d'aquest tipus d'activitats (un 29% menys que la mitjana), segurament per les mateixes raons. Aquí, en canvi, els joves amb *trajectòries de no-emancipació* es mantenen en la mitjana i els que consumeixen més cultura són, com era d'esperar, els que han seguit les trajectòries que es caracteritzen per l'assoliment d'un nivell formatiu elevat.

Les activitats com passejar o anar de compres, que hem etiquetat com a **activitats urbanes**, són aquelles en les quals trobem menys diferències entre trajectòries. De fet, són també les activitats més esteses, amb un índex de l'1,62, l'únic de tots els tipus d'activitat que supera la mitjana (1,5).

Pel que fa a les **activitats esportives**, els joves amb *trajectòries obreres* tornen a mostrar la ràtio més baixa (0,86). Els que tenen més predisposició per a l'esport són els joves amb *trajectòries lineals universitàries*, tot i que en general, com passa amb les activitats urbanes, la variació entre trajectòries és més aviat discreta.

Si hi ha un tipus d'activitat amb poca predisposició per part dels joves amb *trajectòries obreres* són les **activitats d'"habitació"** (connectar-se a Internet i estudiar). Les fan amb una freqüència del 35% menys de la mitjana. Aquestes activitats estan relacionades sobretot amb el nivell d'estudis, com és lògic, i amb la categoria professional. Així, els joves que han seguit trajectòries amb categories professionals i nivells formatius més baixos mostren ràtios baixes (a part de les obreres, les *trajectòries obreres amb ruptura familiar* un 0,82, i les *de no-emancipació* un 0,88). En canvi, a l'altra banda, les trajectòries que tenen formació i categories professionals altes mostren més predisposició (tant les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* com les *lineals universitàries* tenen una ràtio d'1,28). És curiós que els joves amb *trajectòries universitàries precàries* es mantinguin ben a prop de la mitjana, segurament per l'efecte contrarestat d'un nivell alt d'educació i una categoria professional baixa.

Les **activitats audiovisuals** (com veure la televisió o jugar amb consoles i ordinadors) són les úniques que inverteixen les tendències que hem vist fins ara. Són justament les *trajectòries obreres* les que mostren més intensitat en aquest tipus d'activitats, amb un 19% més que la mitjana. En canvi, els joves de *trajectòries preuniversitàries* (que juntament amb els de les *lineals universitàries* són els que acostumaven a mostrar nivells més alts en les altres activitats d'oci) aquí es queden amb una ràtio de 0,74. Les activitats audiovisuals són segurament l'alternativa natural a les activitats de sociabilitat i oci nocturn, les culturals o les d'"habitació".

Finalment ja hem vist que les **activitats ideològiques** són les que es duen a terme amb menys freqüència. Això contribueix a fer que les diferències entre trajectòries, en termes relatius –mirant doncs les ràtios–, siguin més grans que en qualsevol altre tipus d'activitat. En aquest cas els joves de *trajectòries d'emancipació preuniversitària*, que amb altres activitats són especialment actius, en les ideològiques es troben a la mitjana. Els que destaquen d'una manera especial per la propensió més elevada a les activitats ideològiques són els joves amb *trajectòries universitàries precàries*, que les realitzen dos cops i mig més que la mitjana. Podríem pensar que el seu nivell alt de formació els dóna els recursos necessaris per participar en

aquest tipus d'activitats i que la seva situació de precarietat és un estímul per intentar canviar les coses. Els joves amb les trajectòries més desfavorides (les *obreres*, les *obreres amb ruptura familiar* i les *de no-emancipació*) són els que mostren una menor freqüència en activitats ideològiques. Les *obreres amb ruptura familiar* tenen un índex molt baix, que no arriba al 0,1, i una ràtio que ens indica que realitzen la meitat d'activitats ideològiques que el total de joves. De fet aquestes trajectòries es caracteritzen per diversos aspectes que la literatura vincula a un escàs nivell d'implicació política com un nivell baix d'estudis, categories laborals baixes i una xarxa social que segurament s'ha vist afeblida després de la ruptura familiar.

Una mirada general ens presenta un patró força clar de la relació entre els hàbits d'oci i les trajectòries de transició. En primer lloc sembla que hi ha un tipus d'activitats que són realitzades gairebé amb la mateixa intensitat pels joves independentment del seu tipus de trajectòria: són les activitats urbanes (passejar i anar de compres). No deixa de ser curiós que sigui aquest tipus d'activitat, tan directament vinculat al consum (allò que segons molts autors constitueix l'essència actual de les identitats juvenils), el que sigui comú als joves d'avui.

Pel que fa a les diferències entre trajectòries, hi ha quatre tipus d'activitats que semblen requerir una certa capacitat de consum i/o certs recursos cognitius: les activitats culturals, les d'"habitació", les de sociabilitat i oci nocturn i les ideològiques. Són activitats que impliquen, en la seva majoria, gastar diners i/o sortir de casa per relacionar-se amb els altres¹². Aquest grup d'activitats són les més realitzades pels joves que han seguit una trajectòria que els ha conduït a assolir un millor nivell formatiu i una major capacitat de consum. A la taula precedent es pot apreciar clarament una divisió entre els joves que més fan aquestes activitats (els que han seguit trajectòries universitàries) i els que menys (els que han seguit trajectòries de no-emancipació i els dos tipus de trajectòries obreres). Enmig, els joves amb trajectòries *lineals mitjanes* (columna en què cap casella està marcada) apareixen, com el grup social estàndard, el més representatiu del conjunt del col·lectiu juvenil. Per contra, hi ha un tipus d'activitat que

12 De fet, el grup d'activitats d'"habitació" (que són les que no impliquen sortir de casa) està format per dues activitats: connectar-se a Internet (recuperant així l'element relacional) i estudiar (és a dir, allò constituïu del tipus de trajectòria que segueixen els joves que acaben tenint els recursos materials i relacionals per dur a terme amb més intensitat les activitats de sociabilitat i oci nocturn i les culturals).

sembla substitutiva d'aquests altres tipus: les activitats audiovisuals. Els joves que menys freqüentment van al cine o al teatre, estudien o llegeixen, o surten de nit són els que amb més freqüència miren la televisió i juguen amb consoles.

Aquesta divisió, més enllà de la valoració subjectiva que cadascú pugui fer dels diferents tipus d'activitats, és evident que planteja diverses problemàtiques: en primer lloc, una dimensió d'exclusió, en tant que bona part de les pràctiques del primer grup estan relacionades amb la disponibilitat d'ingressos, de temps o de recursos formatius. En segon lloc, el primer grup de pràctiques engloba les activitats pròpies de la *participació social*, és a dir, les que permeten incidir en la configuració política de la societat. En tercer lloc, les pràctiques del primer grup també són les que són fruit d'una *xarxa relacional* i alhora permeten establir-la, una xarxa que, més enllà de la satisfacció subjectiva que les relacions interpersonals puguin proporcionar, és un element cabdal a l'hora d'obrir el ventall d'oportunitats disponibles per a un individu. En definitiva, la distribució de l'oci sembla respondre a l'estructura de desigualtats socials i, en part, contribuir a la seva reproducció.

En aquest punt podem reprendre la idea que avui en dia és l'oci, més que el treball, l'element vertebrador de les identitats (Albaigés, 2003). El referent en la construcció de les identitats ja no és tant la classe social –la posició en el mercat laboral– com l'oci –la posició amb relació al consum en el temps lliure. Per bé que això sigui així, les dades ens mostren que les preferències i possibilitats d'oci estan marcades per la posició en l'estructura social i la trajectòria seguida pel jove, de manera que el canvi del *terreny de joc* en el qual es configuren les identitats juvenils no ha suposat una igualació de les oportunitats sinó que, fins al moment, esdevé un reflex de l'estructura social i, possiblement, un mecanisme de reproducció de les desigualtats socials.

CONCLUSIONS

Per acabar aquest breu informe no voldríem deixar passar l'oportunitat de retornar a les preguntes que ens formulàvem com a objectius de la recerca i que hem anat responent parcialment. En el moment d'iniciar l'anàlisi de l'enquesta ens fèiem preguntes sobre els canvis produïts en les trajectòries de transició dels i les joves i en l'estructura de les desigualtats socials, en un context de transformació socioeconòmica que aguditza la individualització de les relacions socials i sembla convertir les característiques pròpies de la joventut en trets permanents en la vida de les persones. Ens preguntàvem la manera com aquest context afectava les condicions de vida dels joves i les seves identitats i el procés de provisió de benestar per a aquest col·lectiu.

Al llarg de l'anàlisi de l'enquesta s'ha posat de manifest que els canvis en la joventut responen a **transformacions globals**, que la realitat juvenil només la podem entendre dins del seu context social: les transformacions en la realitat juvenil responen a un context global de canvi de la societat postindustrial. De fet, la població juvenil se'ns apareix com un col·lectiu altament sensible als canvis socials. Aquesta recerca ha mostrat que, en un moment de bonança econòmica com el de la realització de l'enquesta, existeixen importants desigualtats dins del col·lectiu juvenil i que bona part dels i les joves es troben en una posició de vulnerabilitat. Caldrà esperar una mica per veure quin és l'impacte de la incipient crisi econòmica en la situació de la joventut, tot i que el passat ens mostra que els joves són els primers a rebre'n les conseqüències negatives i els darrers a recuperar-se'n. Un dels objectius de les polítiques adreçades als i les joves hauria de ser, precisament, temperar aquestes oscil·lacions.

Els resultats de la nostra anàlisi, lluny de donar-nos una visió simple del procés d'emancipació, afegeixen complexitat i matisos a les tesis de l'allargament, diversificació, reversibilitat i trencament de la linealitat en les trajectòries dels joves en la seva transició a la "vida adulta". Pel que fa a l'**allargament** de la joventut, els resultats són contradictoris, en tant que l'etapa educativa s'allarga lleugerament, la inserció laboral tendeix a assolir-se amb el temps i l'emancipació residencial s'avança respecte a les pautes trobades en la darrera enquesta. Especialment rellevant és la situació en el mercat de treball. Les dades indiquen que, malgrat les diferències entre trajectòries, la majoria dels joves assoleixen una certa integració laboral amb el pas del temps: com més gran és el jove més probabilitats hi ha que

estigui ben integrat en el mercat laboral. Aquest fenomen ens sembla indicar que bona part de les dificultats dels i les joves en el mercat de treball estan més vinculades a la fase del cicle vital (efecte edat) i al context econòmic (efecte període) que no pas a la seva cohort d'edat (efecte generació). En canvi sí que se sembla confirmar que cal més temps que en el passat per assolir aquesta integració i que, per tant, en l'etapa juvenil la precarietat és una constant en moltes trajectòries. Una altra qüestió seria si la *integració laboral* significa, avui en dia, el mateix que en el passat, o si les certeses i garanties pròpies de les societats fordistes ja han passat a millor vida. En tot cas no s'ha d'oblidar que la comparativa internacional mostra com la joventut a Catalunya es perllonga més temps que a la majoria de països europeus: marxar de casa i integrar-se laboralment són processos que a la majoria d'Europa s'esdevenen abans en la vida dels individus, excepte en altres països europeus de la Mediterrània. En aquest sentit és rellevant l'exemple que proporcionen les *trajectòries de no-emancipació*, ja que evidencien les dificultats inherents al fet de ser jove en la Catalunya contemporània. És important ressaltar que l'enquesta s'ha fet el 2007 i que tant en aquest any com en els anteriors ens trobàvem en una fase expansiva del cicle econòmic: si durant aquesta època s'han detectat una sèrie de problemàtiques en els ritmes de les transicions juvenils, cal pensar que aquestes s'aguditzaran en períodes de crisi.

Pel que fa a la **diversificació** de les trajectòries, la tipologia construïda evidencia l'existència de maneres diametralment diferents de transitar per la joventut. Si bé és cert que dues de les set agrupacions aglutinen únicament, entre les dues, el 8,6% dels joves, també ho és que cap tipus de trajectòria és seguida per més d'un 25% dels joves: no hi ha, doncs, una manera dominant de transitar per la joventut. Una altra qüestió és si aquesta heterogeneïtat de joventuts és una característica emergent o bé no suposa canvis substancials amb un passat estadísticament poc estudiat. En qualsevol cas l'anàlisi de les trajectòries mostra una certa divisió entre els i les joves que segueixen trajectòries **lineals tradicionals** (estudiar, treballar, marxar de casa, formar parella i tenir fills), que representen més de la meitat del col·lectiu; els i les joves que tenen trajectòries amb **trencament de la linealitat** (marxen de casa abans de finalitzar els estudis, tenen fills abans de casar-se, etc.), que representen una quarta part del col·lectiu i, enmig, un de cada cinc joves segueixen trajectòries **lineals truncades**, és a dir, en què les dificultats per la integració laboral probablement estan relacionades amb la no-realització dels passos successius. Així doncs, en relació amb els processos de **trencament de la linealitat i reversibilitat**,

les dades mostren patrons diferenciats que expliquen la diversitat final de trajectòries. On més clarament s'aprecia l'emergència d'aquests processos és en la transició domiciliar, en què formes de convivència que en el passat eren minoritàries estan creixent amb força.

L'heterogeneïtat de les trajectòries de transició no implica, però, l'atenuació de les **desigualtats socials**, en el sentit que determinades trajectòries són clarament més privilegiades que altres. Els "privilegis" es manifesten tant en la manera de transitar per la joventut com en els rendiments finals d'aquesta transició. En el cas de la joventut, doncs, la diferència sí que sembla estar associada a la desigualtat: cal pensar, per exemple, en el contrast entre les *trajectòries d'emancipació preuniversitària* (en què el jove marxa de casa abans de tenir el treball com a activitat principal i s'insereix laboralment de manera ràpida i en categories altes) i les *trajectòries obreres*, en què un abandonament prematur dels estudis i una entrada precoç al món del treball no impedeixen una estada prolongada a la llar d'origen ni garanteixen l'assoliment d'una posició sòlida en el mercat de treball. Així doncs, amb relació al mercat de treball i les condicions de vida, existeix una divisió entre els joves que gaudeixen d'una posició consolidada (certa estabilitat, treball qualificat, manca de dificultats econòmiques) i aquells que tenen una pitjor posició en el món del treball¹³. Hem vist que aquest fet reverteix tant en la resta de transicions com en les possibilitats d'oci. Cal destacar l'important paper que té l'**educació** en la construcció d'aquesta frontera ja que, llevat dels joves amb *trajectòries universitàries precàries*, és el fet d'haver seguit estudis postobligatoris el que marca el moment i les condicions d'incorporació al mercat de treball i el ritme de les transicions següents. Tampoc sembla difuminar-se la influència de l'**estructura social** en la generació d'aquestes desigualtats, en tant que l'origen social del jove (les característiques del nucli familiar en què ha nascut) condiona amb força les possibilitats de seguir una trajectòria o una altra.

El que s'ha dit fins al moment evidencia fins a quin punt pot ser confús el debat acadèmic al voltant de la **individualització**. Certament, la joventut s'està transformant i l'heterogeneïtat és la característica dominant

13 Entre els primers hi trobaríem els perfils universitaris majoritaris (*trajectòries lineals universitàries i d'emancipació preuniversitària*) i els joves que han seguit *trajectòries lineals mitjanes*; entre els segons hi trobem els joves universitaris amb trajectòries de mobilitat descendent (*trajectòries universitàries precàries*) i els joves que han seguit els dos tipus de trajectòries *obreres*. Enmig, les *trajectòries de no-emancipació* permeten emmascarar les dificultats d'inserció laboral amb unes pautes d'oci pròpies del primer grup.

en les maneres de ser jove; no obstant això, "la diversificació comporta l'emergència de noves experiències i noves trajectòries, però no implica un procés d'igualació ni dilueix el caràcter objectiu de les diferències de classe. El fet de pertànyer a una classe social encara té molta influència en la consecució d'oportunitats de vida per a les persones" (Furlong, 2001: 6-7). El procés d'individualització i atomització de les trajectòries socials i experiències vitals no és incompatible, per tant, amb el manteniment de les desigualtats socials. En l'àmbit subjectiu, el desplaçament de les identitats del món del treball al de l'oci implica –com s'ha vist– el manteniment de la influència de l'estructura social i les trajectòries de transició en les pautes d'oci i, en l'àmbit objectiu, l'efecte de les variables de segmentació social sobre les oportunitats de les persones també ha estat àmpliament il·lustrat. Individualització i desigualtats socials, per tant, evolucionen plegades.

En aquest sentit, la modesta anàlisi del **règim del benestar juvenil** realitzada en aquest informe evidencia l'existència d'un fort mecanisme de *reproducció de les desigualtats socials*. A partir de les dades disponibles s'observa com a Catalunya el **mercat** (tant el mercat de treball com el de l'habitatge) constreny les trajectòries d'emancipació juvenils. La naturalesa del mercat de treball juvenil, marcada per la dualització i la precarietat, i les dificultats d'accés al mercat de l'habitatge fan que una part important dels joves no acabin de gaudir de les condicions necessàries per emprendre amb seguretat el camí de l'emancipació. Igualment, i pel que fa a la provisió de serveis de benestar (com la salut, l'educació o els ajuts a les tasques familiars) el mercat no juga un paper compensatori al de l'Estat a l'hora de facilitar les transicions¹⁴. També hem vist que el rol de l'**Estat** com a proveïdor de benestar als joves i facilitador de les transicions és més aviat passiu. L'Estat actua en àmbits fonamentals com l'educació però, en general, no ha adoptat polítiques que hagin incidit en una modificació extensa i eficaç de les trajectòries de transició. En aquest context, la **família** acaba essent l'agent de benestar més actiu a l'hora de configurar la trajectòria de transició del jove, perquè allarga la protecció familiar i dona suport residencial, econòmic i funcional.

Aquesta dependència de les trajectòries juvenils respecte de la família d'origen implica una contradicció en el mateix procés d'emancipació, que hauria de consistir en l'adquisició d'autonomia respecte a la família, i un

¹⁴ Les maneres com el mercat podria facilitar les transicions juvenils són múltiples, com podria ser la concessió privada i de fàcil accés de crèdits tous per als estudis o la contractació de serveis de salut o de cura dels infants per part de les empreses per als seus treballadors.

suport diferencial segons la posició de la família. Així, observem que en les famílies de classe treballadora els i les joves es veuen abocats a abandonar abans els estudis i a incorporar-se ràpidament al mercat de treball: el que la família ofereix al jove, en aquest cas, és la possibilitat d'allargar el període de dependència residencial. De fet, els joves que han seguit trajectòries obreres són els que més anys passen a la llar d'origen des del moment en què comencen a treballar. Per contra, en les famílies de classe mitjana propietària o assalariada, el suport familiar es tradueix a facilitar els llargs processos formatius dels joves, de manera que es demora la seva incorporació plena al mercat de treball. Quan la incorporació es produeix es dona en millors condicions, de manera que l'emancipació domiciliar s'esdevé ràpidament. En aquest escenari hem vist, a més, que la distribució dels serveis públics, en què la classe mitjana i alta és destinatària dels serveis universals i les classes més desfavorides utilitzen principalment les prestacions assistencials, no contribueix a igualar oportunitats. Tota simplificació, per definició, eludeix la complexitat, i aquests fenòmens no són simples. Tanmateix, corrent aquest risc, podríem dir que a Catalunya el mercat complica les transicions, l'Estat se les mira amb passivitat i la família les entoma. En conclusió, el règim del benestar juvenil a Catalunya sembla actuar com un poderós mecanisme de reproducció de les desigualtats socials.

Cal entendre que és durant la transició juvenil quan l'individu adquireix un estatus autònom i acaba de configurar la posició, recursos i habilitats amb els quals afrontarà la vida adulta. És, doncs, un moment extremament delicat i alhora un moment d'oportunitats. De la resolució d'aquest procés deriven importants conseqüències per a la vida dels individus. Tot i aquesta evidència, l'estudi ens ha confirmat que les polítiques dirigides a millorar i oferir oportunitats per resoldre amb èxit aquest procés no formen part de les prioritats de l'Estat. Durant molts anys al nostre país s'han entès les polítiques dirigides a la joventut com polítiques perifèriques, que entenen que la seva funció era oferir espais d'oci i de realització cultural i identitària de la joventut. Afortunadament en els últims temps s'han intentat afrontar els problemes integrals associats a les transicions juvenils tot i que s'ha fet amb timidesa, de manera que l'impacte final sobre la realitat dels i les joves és difícilment perceptible. Creiem que dirigir els esforços a aquesta etapa vital és indispensable per lluitar contra la reproducció de les desigualtats i que, de fet, la flexibilitat pròpia de l'etapa juvenil fa que sigui un moment vital especialment sensible a l'hora de canviar dinàmiques socials i, per tant, un espai idoni per dirigir esforços per treballar la igualtat d'oportunitats.

BIBLIOGRAFIA

Adelantado, J.; Gomà, R. (2000). "El contexto: la reestructuración de los regímenes de bienestar europeos", a J. Adelantado (coord.). *Cambios en el Estado del bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España*, Barcelona, Icaria.

Albaigés, B. (2003). *Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral en els joves*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Bauman, Z. (2006). *Modernidad líquida*, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica.

Beck, U. (1998). *La sociedad del riesgo: hacia una nueva modernidad*, Barcelona, Paidós.

Berga, A. (2007). *Adolescència femenina i risc social. Un estudi d'itineraris biogràfics i estratègies culturals des d'una perspectiva de gènere*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Cabré, A. (1994). "Tensions imminents en els mercats matrimonials", a J. Nadal (coord.). *El món cap on anem*, Vic, Eumo Editorial.

Callén, B. et al. (en procés d'edició). *Pràctiques socials emergents en joves en situació de precarietat laboral: Noves formes d'accés a l'habitatge, de participació i d'oci entre els joves de Barcelona*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Cardús, S.; Estruch, J. (1984). *Les enquestes a la joventut de Catalunya. Bells deliris fascinen la raó*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Cardenal de la Nuez, M. E. (2006). *El paso a la vida adulta. Dilemas y estrategias ante el empleo flexible*, Madrid, Siglo XXI.

Casal, J.; García, M.; Merino, R.; Quesada, M. (2003). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2002 – Avançament de resultats*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Casal, J. (2000). "Capitalismo informacional, trayectorias sociales de los jóvenes y políticas sobre juventud", a L. Cachón (ed.). *Juventudes y empleos: perspectivas comparadas*, Madrid, MTAS.

Casal, J. et al. (2004). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2004*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Castel, R. (1997). *Las metamorfosis de la cuestión social*, Buenos Aires, Editorial Paidós.

Castells, M. (2001). *La era de la información. Vol. I: La sociedad red*, Madrid, Alianza Editorial.

Conde, F.; Alonso, L.E. (1994). "Crisis y transformación de las sociedades de consumo: de los modelos nacionales al modelo global", a *Revista de Estudios sobre Consumo*, núm. 11.

Consejo Económico y Social (ed.). (2005). *El papel de la juventud en el sistema productivo español*, Consejo Económico y Social.

Dalton, R.J.; Wattenberg, M.P. (2001). *Parties without partisans*, Oxford, Oxford University Press.

Deleek, H. (1979). "L'Effet Matthieu" a *Droit Social*, novembre de 1979, París, Éditions Techniques et Economiques.

DEP Consultoria Estratègica i Trilla, C. (2004). *Els joves catalans i l'habitatge 1999-2003*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Esping-Andersen, G. (2000). *Fundamentos sociales de las economías postindustriales*, Barcelona, Ariel.

Feixa, C. (2001). *Generació @. La joventut del segle XXI*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Ferrera, M. (1995). "Los Estados del Bienestar del sur en la Europa social" a S. Sarasa; L. Moreno. *El Estado del Bienestar en la Europa del Sur*, Madrid, CSIC.

Flaquer, L. (2004). "La articulación entre familia y el Estado del bienestar en los países de la Europa del sur" a *Papers. Revista de sociologia*, núm. 73, pp. 27-58.

Font, J. (2002). "Els joves i la política. I si no fossin tan diferents?" a Estradé, A. et al. (2003). *Joves i valors. Els joves catalans en l'Enquesta Europea de Valors*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Furlong, A.; Cartmel, F. (2001). *Els contextos canviants de la joventut*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Furlong, A.; Cartmel, F.; Biggart, A. (2006). "Choice biographies and transitional linearity: Re-conceptualizing modern youth transitions" a *Papers: Revista de sociologia*, núm. 79.

Galland, O. (1999). "Una nueva etapa de la vida", a Enguita, M. F. (ed.). *Sociología de la Educación*, Barcelona, Ariel.

García-Montalvo, J.; Peiró, J. M. (1999). *Capital humano. El mercado laboral de los jóvenes: Formación, transición y empleo*, Fundación Bancaja.

Giddens, A. (2000). *Modernidad e identidad del yo: el yo y la sociedad en la época contemporánea*, Barcelona, Ediciones Península.

Giele, J. Z.; Elder Jr., G. H. (1998). *Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches*, Thousand Oaks, Sage.

González, I. et al. (2007). *Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*, Barcelona, Secretaria de Joventut.

Gorz, A. (1991). *Metamorfosis del trabajo. Búsqueda de sentido. Crítica de la razón económica*, Madrid, Sistema.

Gorz, A. (1998). *Misérias del presente. Riqueza de lo possible*, Barcelona, Paidós.

Ichino, P. (1998). "Opinión de un jurista sobre los argumentos laboristas de los economistas", a *Revista Internacional del Trabajo*, vol. 117, núm. 3.

Inglehart, R. (1991). *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*, Madrid, Siglo XXI.

Jiménez, R. et al. (2008). *La emancipación precaria. Transiciones juveniles a la vida adulta en España a comienzos del siglo XXI*, Madrid, CIS.

Lipovetsky, G. (1994). *El Imperio de lo efímero: la moda y su destino en las sociedades modernas*, Barcelona, Anagrama.

Lozares, C.; López, P. (1998). "La articulación de ámbitos sociales a partir de la base temporal", a *Papers. Revista de Sociologia*, núm. 55.

- Machado Pais, J. (2001). *Ganchos, tachos e biscates*, Porto, Ambar.
- Martínez, R. et al. (2002). *Cultura i joves. Anàlisi de l'Enquesta de consum i pràctiques culturals de Catalunya*, Barcelona, Secretaria de Joventut.
- Merino, R.; García, M. (2007). *Itineraris de formació i inserció laboral dels joves a Catalunya*, Fundació Jaume Bofill, Col·lecció Informes Breus, núm. 4.
- Mingione, E. (1993). *Las sociedades fragmentadas*, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Miret, P. (2004). *Emancipació domiciliària, laboral i familiar dels joves a Catalunya*, Barcelona, Secretaria de Joventut.
- Miret, P. (2005). "Irse de casa: Análisis longitudinal de la emancipación residencial en España durante el siglo XX", a *Revista de Demografía Histórica*, Vol. XXIII, núm. 2, pp. 111-138.
- Miret, P. (2007). "¿Son diferentes las uniones consensuales a los matrimonios? Una comparación entre 1991 y 2001" a *Revista Internacional de Sociología* (RIS), Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), septiembre-diciembre 2007, Vol. LXV, núm. 48, pp. 55-74.
- Miret, P. (2008). "¿Han cambiado los comportamientos respecto al tamaño de la familia en España? Análisis de la fecundidad por orden de nacimiento de 1975 a 2005", a *Sistema: Revista de Ciencias Sociales*, gener, núm. 202, pp. 95-116.
- Mitchell, W.; Bunton, R.; Green, E. (eds.). (2004). *Young people, risk and leisure. Constructing identities in everyday life*, Nova York, Palgrave MacMillan.
- Mittelman, J. (2000). "Globalization: captors and captive", a *Third World Quarterly*, Vol. XXI, núm. 6.
- Navarro, V. (1997). *Neoliberalismo y Estado del Bienesta*, Barcelona, Ariel.
- París, P. et al. (2006). "La recerca sobre joventut a Catalunya", a *Papers: Revista de sociologia*, núm. 79.

Petras, J. (1996). "Padres e hijos: dos generaciones de trabajadores españoles", a *Ajoblanco*, núm. 3.

Recio, A. (1999). "La segmentación del mercado laboral en España", a Miguélez, F.; Prieto, C. (eds.). *Las relaciones de empleo en España*, Madrid, Siglo XXI.

Reich, R. B. (1993). *El trabajo de las naciones. Hacia el capitalismo del siglo XXI*, Madrid, Vergara.

Rifkin, J. (1999). *El fin del trabajo. Nuevas tecnologías contra puestos de trabajo: el nacimiento de una nueva era*, Barcelona, Paidós.

Robertson, S.; Bonal, X.; Dale, R. (2002). "GATS and the Education Service Industry: The Politics of Scale and Global Reterritorialization", a *Comparative Education Review*, Vol. 46, núm. 4.

Salvadó, A.; Serracant, P. (2001). *Forever young. Vulnerabilitat social juvenil o vulnerabilitat social generacional?* [en línia]. <<http://www.gencat.cat/joventut/observatori>>

Sánchez, C. (2001). *Proyecto docente e investigador: Estructura social*. [Document inèdit].

Sanchís, E. (1988). "Valors dels joves davant el treball", a *Revista de Treball*, setembre-desembre.

Sennet, R. (2000). *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en la nueva economía*, Barcelona, Anagrama.

Stauber, B.; Walther, A. (2006). "De-standarised pathways to adulthood: European perspectives of informal learning on informal networks", a *Papers: Revista de sociologia*, núm. 79.

Torrijos, A. (2008). "Caracterització sociolingüística dels joves de Catalunya: un model explicatiu dels usos lingüístics", a *Noves SL, Revista de Sociolingüística*, hivern 2008, Secretaria de Política Lingüística. [en línia] http://www6.gencat.net/llecat/noves/hm08hivern/torrijos2_3.htm#4[Consulta: gener de 2008].

VV.AA. (2006). *Materials de sociologia de la joventut*. Monogràfic de Papers: *Revista de sociologia*, núm. 79.

Wallace, C.; Kovatcheva, S. (1998). *Youth in society: the construction and deconstruction of youth in east and west Europe*, Nova York, McMillan.

Walther, A., Stauber, B. et al. (eds.). (2002). *Misleading Trajectories: Integration Policies for Young Adults in Europe?* EGRIS Publication, Opladen: Leske + Budrich.

Observatori Català de la Joventut

Altres títols publicats en aquesta col·lecció

1. Joves entre dos segles. *Francesc-Marc Àlvaro*. 1998
2. Nous objectius per a l'educació-Informe Delors. *Enric Masllorens*. 1998
3. Enquesta a la joventut de Catalunya. *Gabise, SA*. 1999
4. Joves i participació a Catalunya. *Fundació Ferrer i Guàrdia*. 1999
5. 20 anys de participació democràtica. 20è aniversari del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. *CNJC*. 1999
6. Estudi de comportament dels joves estudiants de Barcelona. *Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat*. 1999
7. La violència com a recurs i com a discurs. *Manuel Delgado*. 1999
8. Els joves catalans en el 2011. Els canvis que vénen. *Centre d'Estudis Demogràfics*. 2000
9. Els joves catalanes i l'habitatge. *Carme Trilla*. Institut DEP. 2000
10. L'entorn quotidià dels adolescents amb malalties cròniques. *Juan Carles Surís, Russell Viner, Robert W. Blum*. 2000
11. Treball, valors i canvi. Les ruptures en la precarietat. *Daniel Ortiz i Iván Miró*. 2001
12. Generació @. La joventut al segle XXI. *Carles Feixa*. 2001
13. Jugar treballant, treballar jugant: les identitats juvenils i el debat sobre ocupació i ociositat. *Robert G. Hollands*. 2001
14. Els contextos canviants de la joventut al segle XXI. *Andy Furlong i Fred Cartmel*. 2001
15. Migracions internacionals i població jove de nacionalitat estrangera a Catalunya. *Centre d'Estudis Demogràfics*. 2001
16. De les oportunitats desiguals a la manca igualitària d'oportunitats. Les dimensions de gènere del canvi social i la joventut a Europa. *Lynne Chisholm*. 2001

17. Els tècnics en la política de joventut de l'Administració pública catalana. *Pere Soler(coord.), Albert Bayot, Anna Planas i Josep Vila.* 2002
18. Joventut, okupació i polítiques públiques a Catalunya. *Equip de recerca: Robert González, Marc Martí, Lluç Peláez, Oriol Barranco, David Brunet.* *Coordinació de l'estudi: Ricard Gomà.* 2003
19. Enquesta als joves de Catalunya 2002 –Avançament de resultats–. *Joaquim Casal, Maribel García, Rafael Merino i Miguel Quesada.* Grup de Recerca Educació i Treball (UAB). 2003
20. La immigració i el treball intercultural a les entitats d'educació en el lleure de Catalunya. *Diego Herrera, Bernat Albaigés i Mercè Garet.* 2003
21. Cultura juvenil i gènere. *Roger Martínez Sanmartí.* 2003
22. El territori i la mobilitat migratòria dels joves a Catalunya. *Juan Antonio Mòdenes Cabrerizo, Joaquim Recaño Valverde.* 2003
23. Els joves catalans i l'habitatge, 1999-2003. Institut DEP. *Carme Trilla.* 2003
24. Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral en els joves. *Bernat Albaigés (dir.), Vicente Sisto, José Romàn.* 2004
25. Emancipació domiciliària, laboral i familiar dels joves a Catalunya. *Pau Miret i Gramundi.* 2004
26. Els nous rurals del Pallars Sobirà. *Eva Lluvich i Mònica Ortega.* 2004
27. La sobrequalificació entre els joves catalans. *Pau Serracant.* *Observatori Català de la Joventut.* 2005
28. Joves adults i polítiques de joventut a Europa. *Premi Joventut 2003* *Juan Manuel Patón i Casas.* 2005
29. Els comportaments alimentaris dels i les joves en el procés d'emancipació. *Elena Espeitx i Bernat (dir.); Juanjo Cáceres i Nevot, Anna Pachual i Sabartés, Cristina Marfil i Verchili; Martina Miserach i Blasco.* 2006
30. Adolescència femenina i risc social. *Premi Joventut 2005.* *Anna Berga i Timoneda.* 2007

31. La influència de l'edat en el comportament electoral a Catalunya. *Raül Tormos*. 2007
32. Identitat, integració i escola. Els joves d'origen marroquí a la perifèria de Barcelona. Premi Joventut 2006. *Jordi Pàmies i Rovira*. 2008
33. Participació, política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana. *Isaac González i Balletbó, Jordi Collet i Sabé i Josep Sanmartín i Morant*. 2008
34. Fer-se adult. Sociologia comparada de la joventut a Europa. *Cécile Van de Velde*. 2008
35. Les transicions de la vida adulta en el context de la globalització. *Carles Simó i Noguera*. 2008
36. Una nova escena del drama entre vell i jove / New performance of the old vs. young drama. *Zygmunt Bauman*. 2008